

HERVANNAN
SEURAKUNTA- JA VAPAA-AIKAKESKUS
Rakennushistoriallinen selvitys

Arkkitehtitoimisto Neva 2021

HERVANNAN SEURAKUNTA- JA VAPAA-AIKAKESKUS Rakennushistoriallinen selvitys 3.5.2021

Tekijä: Arkkitehtitoimisto Neva Oy

Arkkitehti Jurkka Pöntys

ja TkK. Ida Salama

Julkaisun valokuvat ja piirustukset, ellei toisin mainita: Arkkitehtitoimisto Neva Oy

Kannen kuva: Tampereen kaupunki, Vapriikki, SIIRI-kuva-arkisto

PERUSTIETOLOMAKE

Kohde

Hervannan seurakunta- ja vapaa-aikakeskus.

Kohde on Hervannan seurakuntakeskus ja kaupungin vapaa-aikakeskus, jotka sijaitsevat toisiinsa kiinni rakennettuna omilla tonteillaan.

Rakennuksen ja sen käyttöön liittyvät muutokset

Rakennus on suurelta osin alkuperäisessä kunnossa ja tehdyt muutokset on toteutettu pääasiassa sisätiloihin vuosina 1979-2020. Muutokset ovat pääsääntöisesti aikojen saatossa tehtyjä kyseisen tilanteen tarpeet huomioiden, eikä yhteensovittusta kokonaisuuden nähden ole useinkaan huomioitu tarpeellisella tavalla.

Nykyinen tontin omistaja

Seurakuntakeskuksen tontin koko on 5427 m², ja sen omistaa Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä. Vapaa-aikakeskuksen tontin laajuus on 5750 m², ja sen omistaa Tampereen kaupunki.

Kohteen rakennusoikeus

Kaavamerkinnän mukainen rakennusoikeus on määritelty seurakuntakeskuksen tontilla tehokkuusluvulla e=0,6, jonka mukaan sen rakennusoikeus on 3256 m². Vapaa-aikakeskuksen tontin rakennusoikeus on määritelty tehokkuusluvulla e=1,0 joka on siis sama kuin tontin pinta-ala 5750 m². Yhteensä rakennusoikeutta on 9006 m².

Suojelutilanne

Rakennusta ei ole suojeltu asemakaavassa, mutta se on arvoluokitettu luokkaan RM II (valtakunnallisesti merkittävä).

Selvityksen tarkoitus

Kiinteistön omistaja on teettänyt selvityksen muutossuunnittelun tueksi.

Hervannan vapaa-aikakeskus ja seurakuntakeskus, tontti 837-7-135-4, Lindforsinkatu 1-5.

Liike- ja toimistorakennus

Suunnittelija

Raili ja Reima Pietilä

Vapaa-aikakeskus yhdyshenkilö:

Ra Veikko Mulari

SRK-keskuksen yhdyshenkilö:

Arkkitehti Tuulikki Nordlund

Tampereen kaupunki

Rakennuttaja

Alkuperäiset suunnitelmat päivätty 1977

Alkuperäinen käyttö

Nykyinen käyttö

Laajuus

Vapaa-aikakeskus, srk-talo

Vapaa-aikakeskus, srk-talo

n. 8600 k-m²

Asemakaava

Tontilla on voimassa sisäministeriön 11.8.1977 vahvistama asemakaavakartta nro 5209. Tontilla sijaitsee kaavan mukaisesti seurakunnallista ja sosiaalisia toimintoja palveleva rakennus. Hervannan toiminta- ja vapaa-aikakeskus käsittää neljä arkkitehtien Raili ja Reima Pietilän suunnittelemaa rakennusta. Vapaa-aika- ja seurakuntakeskus valmistuivat vuonna 1979. Seuraavat osat, elokuvateatteri, kirjasto ja terveysasema valmistuivat yhtenä rakennushankkeena 1989. Rakennuksia koskee asemakaava 5209, joka on vahvistettu 11.8.1977 ja kaava 7187, joka on vahvistettu 26.11.2003.

Tonttia koskevia asemakaavamerkintöjä:

- Yleisen rakennuksen tontti; asemakaavamerkintä
- YKS: Seurakunnallista ja sosiaalista toimintaa palvelevien rakennusten korttelialue.
- 2h: Suurin sallittu asuinhuoneistojen lukumäärä
- Molemmat tontit rajoittuvat ohjeelliselle jalankululle määriteltyyn alueeseen.
- Autopaikkojen lukumäärää edellytetään vähintään 1 ap asuntoa kohden ja vähintään 1 ap yleisen rakennuksen 100 kerrosalaneliömetriä kohden.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO

6

MUUTOKSENSIETOKAAVIOT

36

SELVITYKSIÄ

7

MERKITTÄVÄT DETALJIT

40

HERVANNAN HISTORIAA

8

SEURAKUNTATOIMINTA

44

POHJOISMAINEN AATEKILPAILU

9

SEURAKUNTAKESKUKSEN SÄILYNEISYYS

44

PIETILÄN KESKUSTA-AKSELI

11

ULKOARKKITEHTUURI

45

RAKENNUSLUETTELO

12

JULKISIVUVALAISTUS

47

PIETILÄN FILOSOFIA

16

SISÄARKKITEHTUURI

49

VAPAA-AIKA KESKUKSEN VALMISTUMINEN

21

MATERIALITEETTI JA VÄRIT

51

VAPARIN LIIKUNTAHALLI

22

TOTEUTETUT MUUTOKSET

51

VAPAA-AIKAKESKUKSEN SÄILYNEISYYS

22

MUUTOKSENSIETOKAAVIOT

55

ULKOARKKITEHTUURI

22

YHTEENVETO

58

SISÄARKKITEHTUURI

24

KRONOLOGINEN TAULUKKO

60

MATERIALITEETTI JA VÄRIT

26

LIITEPIIRUSTUKSET

62

TOTEUTETUT MUUTOKSET

28

JOHDANTO

Tämä selvitys on tehty kaupungin toimeksiannosta, pohjaksi mahdolliselle muutossuunnittelulle. Selvityksen tarkoituksena on avata paikan historiaa kaupunginosan rakennetussa kulttuuriympäristössä sekä kaupunkikuvassa ja auttaa ymmärtämään rakennuskokonaisuuden arvokkaiksi nähtävät ominaispiirteet. Selvityksessä käydään myös läpi kohteen ajallisia kerrostumia.

Selvityksen taustatietoina on käytetty kirjallisia lähteitä ja aiemmin tehtyjä selvityksiä sekä Tampereen museoiden ja kaupungin arkistosta löytyneitä kuvia. Aluetarkastelu on rajattu alueeseen jota rajaa Opiskelijankatu, Insinöörinkatu, Ahvenisjärvi ja Välkynraitti. Tekstissä esitetyt vuosiluvut perustuvat piirustusten ja asiakirjojen päiväyksiin. Valmistumisvuodet on esitetty siltä osin kuin ne ovat olleet tiedossa.

Hervannan kaupunginosa on kohdealueena erityinen varsin lyhyen olemassaolonsa vuoksi. Tässä selvityksessä ei käsitellä Hervannan varhaisimpia asutusvaiheita vaan keskitytään Pietilöiden suunnitteleman seurakunta- ja vapaa-aikakeskusrakennukseen ja sen ominaispiirteisiin, sekä arvokkaimpien piirteiden esiinnostamiseen.

SELVITYKSIÄ

Maakunnan liiton teettämässä maakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen inventoinnissa¹, Hervannan keskusakseli on rajattu omana rakennetun kulttuuriympäristön (rky) -arvoalueenaan.

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998 -julkaisussa² on määritelty tyyppiarvoluokitukset, joissa Hervannan vapaa-aikakeskus ja kirkko on listattu luokkaan RM II; valtakunnallisesti merkittävä. Siitä todetaan mm. että rakennuksessa on käytetty hyväksi loivasti kaartuvia muotoja ja pyöristettyjä kulmia. Tiilenkäyttötapa luo hieman mystisen vaikutelman ja antaa rakennukselle keskiaikaisen arkkitehtuurin leiman. Tiiltä on käytetty runsaasti myös seurakuntakeskuksen kirkkosalin interiöörissä. Vapaa-aikakeskus on ympäröity ruusupensasistutuksilla ja piha-alueen kaarevat lamput on suunniteltu rakennustyyliin soveltuviksi.

-
- ¹ Pirkanmaan liitto: Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016.
 - ² Leskinen & Jaakola, Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998, s. 13.

Selvitykseen laaditussa kohdealueen rakennusluettelossa esitetyt tyyppi- ja arvoluokitukset on poimittu Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998-julkaisusta:

1. Tyyppiluokitus

H = henkilöhistoria

I = innovaatio, tekninen kehitys

K = kulttuurihistoria

M = maisema, kaupunkikuva, ympäristökokonaisuus

R = rakennustaide

2. Arvoluokitus

I = suojeltu lailla tai asemakaavalla.

Iv = suojeltu lailla tai asemakaavalla, alkuperäisyysaste vähentynyt.

II = erittäin merkittävä, alkuperäisyysaste suuri.

IIV = erittäin merkittävä, alkuperäisyysaste vähentynyt tai ympäristökokonaisuus kärsinyt.

III = merkittävä, alkuperäisyysaste suuri.

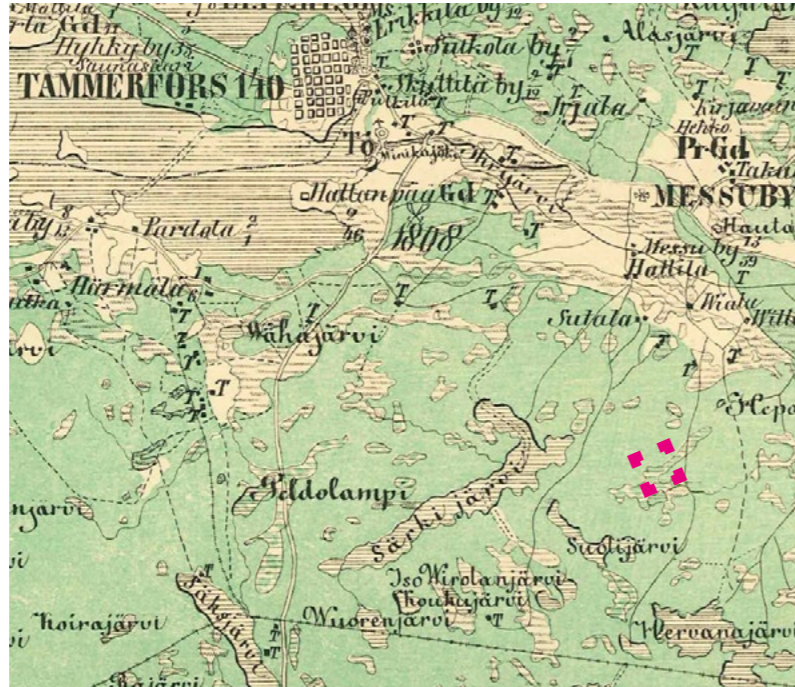
IIIV = merkittävä, alkuperäisyysaste vähentynyt tai ympäristökokonaisuus kärsinyt.

HERVANNAN HISTORIAA

Nykyinen Hervannan alue on perustettu suurimmaksi osaksi Viialan kartanon maille, jotka kaupunki hankki omistukseensa 1940-luvulla. Osa alueesta oli lisäksi Turtosen ja Vilusen tilojen omistuksessa, jotka niinikään siirtyivät kaupungille 1900-luvun alkupuoliskolla. Alue oli pääosin metsästysmaata, jossa sijaitti muutamia taloja ja torppia pääasiassa järvien rannoilla.

1960-luvulla Tampereen kaupungissa elettiin suurta kasvun aikaa. Uusia kaupunginosia oli 1960-luvulla toteutettu useita, mutta kaikkia vaivasi riittävien palveluiden ja sitä kautta vetovoimaisuuden puute. Kaupungilla kartoitettiin sopivia laajentumisen paikkoja ja todettiin että rakentamalla yksi tarpeeksi suuri alue, saataisiin alueelle toteutettua tarpeeksi palveluita alueen houkuttavuuden takaamiseksi. Uuden kaupunginosan toteuttaminen Hervantaan oli perusteltua, koska alue oli kaupungin omistama ja riittävän lähellä keskustaa kulkuyhteyksien kannalta. Lisäksi suuri yhtenäinen maa-alue oli käytännössä ennestään rakentamatonta erämaata, joten uudisrakentaminen voitaisiin toteuttaa helposti ilman vanhan rakennuskannan purkamisesta syntyviä konflikteja.

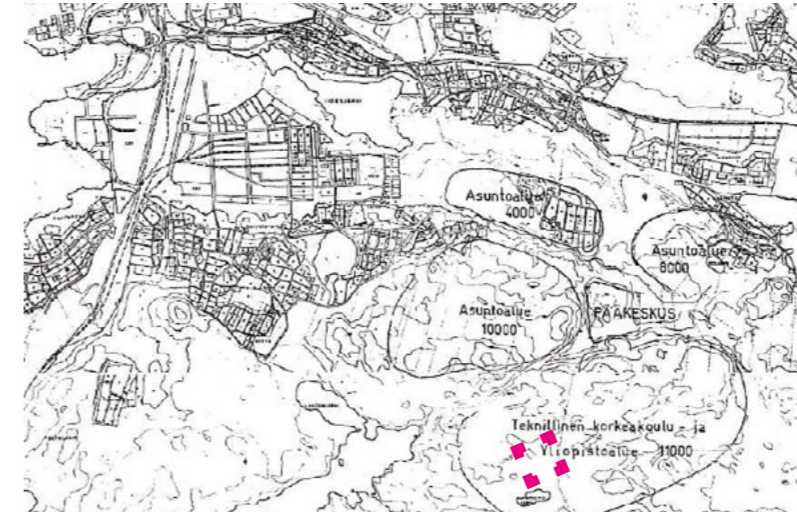
Lisäpontta Hervannan kaupunginosa-ajatukselle saatiin, kun Tampereelle päätettiin vuonna 1965 toteuttaa uusi teknillinen korkeakoulu, jolle sopivat tilat voitaisiin järjestää Hervannasta. Samassa yhteydessä yritettiin houkutella myös yliopistoa muuttamaan Hervantaan, mutta siellä suunnitelmaa ei kelpuutettu. Ensimmäinen yleiskaavaaluonnos Hervannan alueesta laadittiin jo vuonna 1965 yleiskaava-arkkitehti Antero Sirviön toimesta. Luonnoksessa Hervannan keskus on sijoitettu Lukonmäen paikkeille ja alueelle suunniteltiin mahtuvan 33 000 asukasta. Suunnitelma pohjasi ajatukseen tytärkaupungista, jossa olisi korkeakoulun lisäksi riittävästi työpaikkoja ja palveluita omien asukkaiden ja opiskelijoiden käyttöön. Tavoitteena oli suunnitelmallisuuden ja suuren rakentamismäärän avulla saavuttaa tehokkuutta ja edullista rakentamista. Jo tässä vaiheessa Hervannan suunnitelmasta käytiin laajaa keskustelua useilla tahoilla ja esitystä uu-

Venäläisten sotilastopografiien laatima ns. Kalmbergin kartasto (kartoitustyötä johtaneen eversti Gustaf Adolf Kalmbergin mukaan) vuodelta 1855. Hervannasta kartalle on merkitty vain Suolijärvi sekä "Hervantajärvi", mutta alueelle ei ole merkitty yhtään rakennusta. Lähin asutus on Lempäälän ja Messukylän raja-alueilla sijainneet torpat. Hervanta on ollut asumaton metsämaata. Kuvan lähde: Jyväskylän yliopiston historialliset kartat, Kalmbergin kartasto: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/6901>.

desta asuinalueesta kritisoitiin mm. suuruudenhulluksi. Kaupunginosan suunnittelutavoitteena oli tiivis ja tehokas kaupunki, jossa olisi selkeät jalankulku- ja liikenneväylät, kuitenkin unohtamatta ajan kaupunkisuunnittelussa pinnalla ollutta puutarhakaupungin ihannetta.¹

¹ Närhi Mikko Hervanta Vuorenpeikkojen maa. Hervannan Tiedotusyhdistys ry.. 1993.

Tampereen kaupungin yleiskaavarajaus Hervannan alueelle 1965. Kuvan lähde: Tampereen kaupunginarkisto.

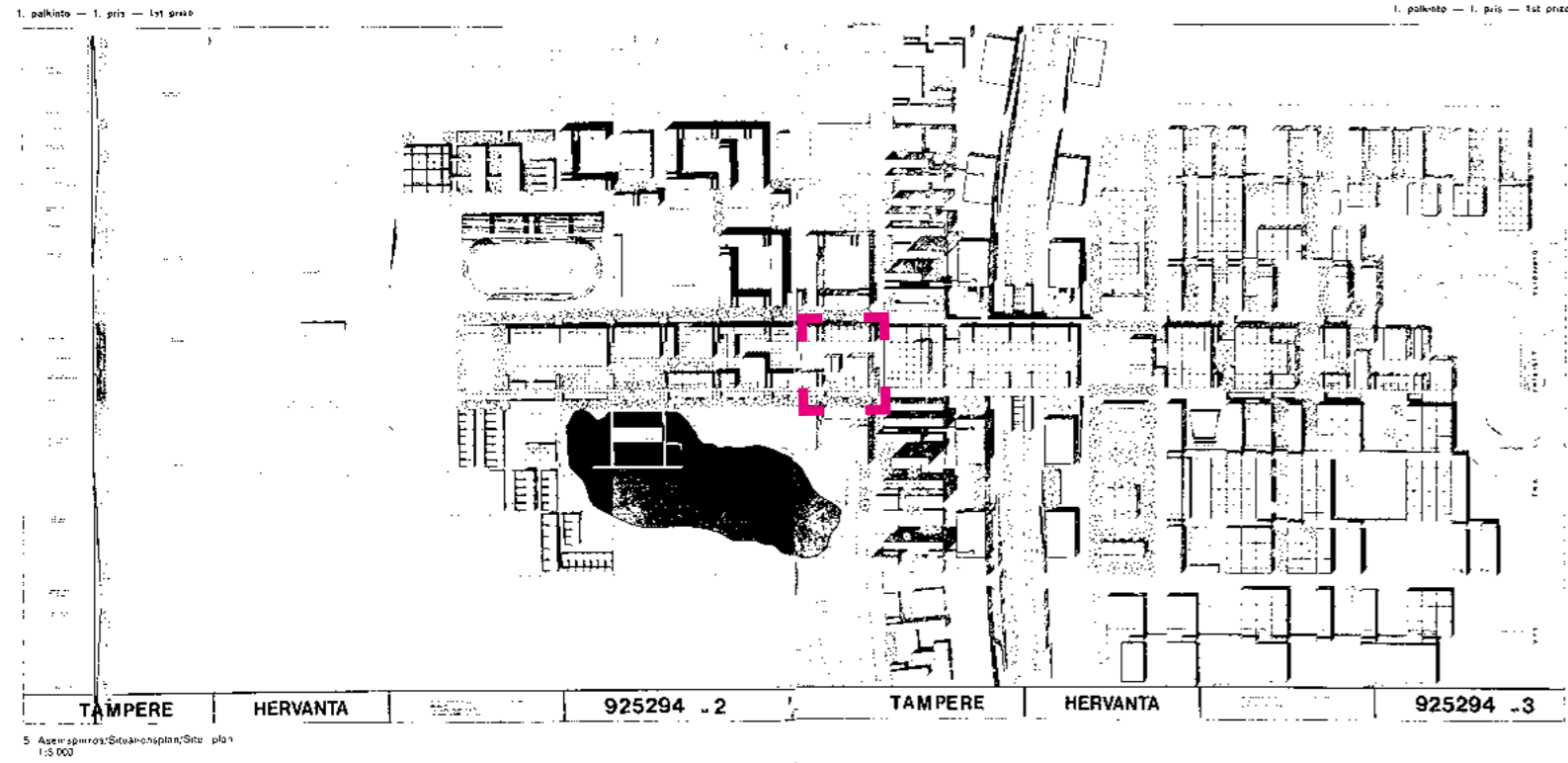
Ilmakuva ennen vuotta 1975, jolloin kortteli on rakentumaton. Siiri kuva-arkisto.

POHJOISMAINEN AATEKILPAILU

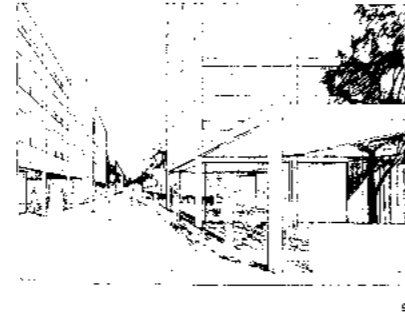
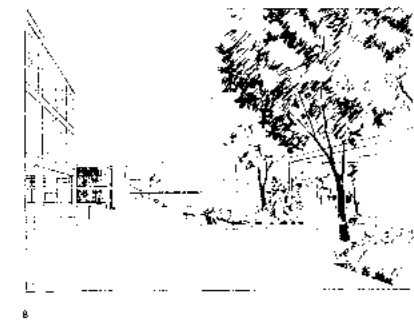
Vuonna 1967 Hervannan rakentamiseksi järjestettiin Hervanta-kilpailu, jonka voitti professori Aarno Ruusuvoori. Hän ehdotti Hervannan keskuksen perustamista etelämmäksi, nykyisen Hervannan keskustan paikalle. Aluetta halkomaan tuli pohjois-etelä -suuntainen maanpintaa alemmaksi painettu valtavyylä ja itä-länsi -suuntainen keskusakseli. Pääajatus suunnitelmassa oli sijoittaa korkea rakentaminen keskusta-alueelle, ja matalammat rakennukset alueen reunoille. Keskelle aluetta tulisi kauppakatu pohjois-etelä -suuntaisesti. Suurimmat liikenneväylät olisivat kalliioleikkauksissa muuta maanpintaa alempana ja valtavyylän reunoille toteutettaisiin pysäköintialojen nauhat. Keskusta-alueelle oli esitetty korkea rakentamista.

Suunnitelma ei toteutunut kuitenkaan sellaisenaan, vaan siihen tehtiin kaupungin oman suunnitteluosaston tekemiä muutoksia suurten kortteleiden rakentamisen jälkeen.² Itäisen ja läntisen puoliskon asemakaavat valmistuivat vuosina 1970-1971, joista vastasivat Aaro Alapeuso ja Jorma Sulkava Tampereen kaavoituksesta. Palveluiden toteutumisen varmistamiseksi rakennusten rakentamisen kanssa samaan aikaan perustettiin erikseen vielä ns. Hervanta-projekti, jossa kaupungin projektipäällikkö Kalevi Murto oli varmistassa että lähiohion tulisi tarvittavat palvelut sitä mukaan kun niitä tarvittaisiin.³ Ruusuvoori ilmaisi tyytymättömyytensä siihen tapaan, jolla Hervantaa toteutettiin vuonna 1971. Vuodesta 1974 eteenpäin kaavoituksesta vastasi Juha Jaakola, joka pyrki ottamaan maaston paremmin huomioon ja murtamaan Ruusuvooren yleissuunnitelman monumentalisuutta.⁴

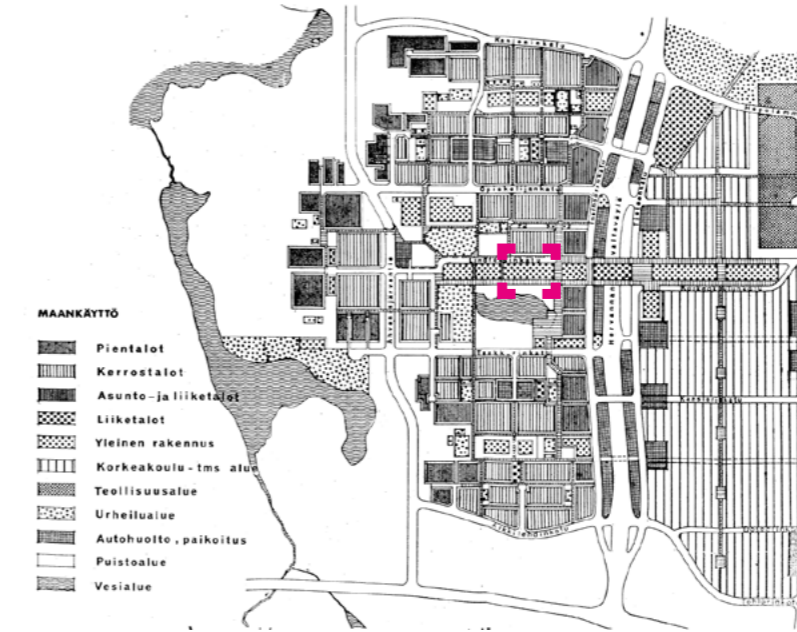
- 2 Tampereen kaupunki, Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys Hervannan keskeisten asuinalueiden kaupunkirakenne ja pysäköintialueet, 2017
- 3 Arkkitehtitoimisto Neva Oy: Lindforsinkatu 4 rakennushistoriallinen selvitys 2016.
- 4 Pirkanmaan maakuntamuseo Anna-Leena Lehto: Hervannan toimintakeskuksen terveysasemarakennus Rakennushistoriaselvitys 2014

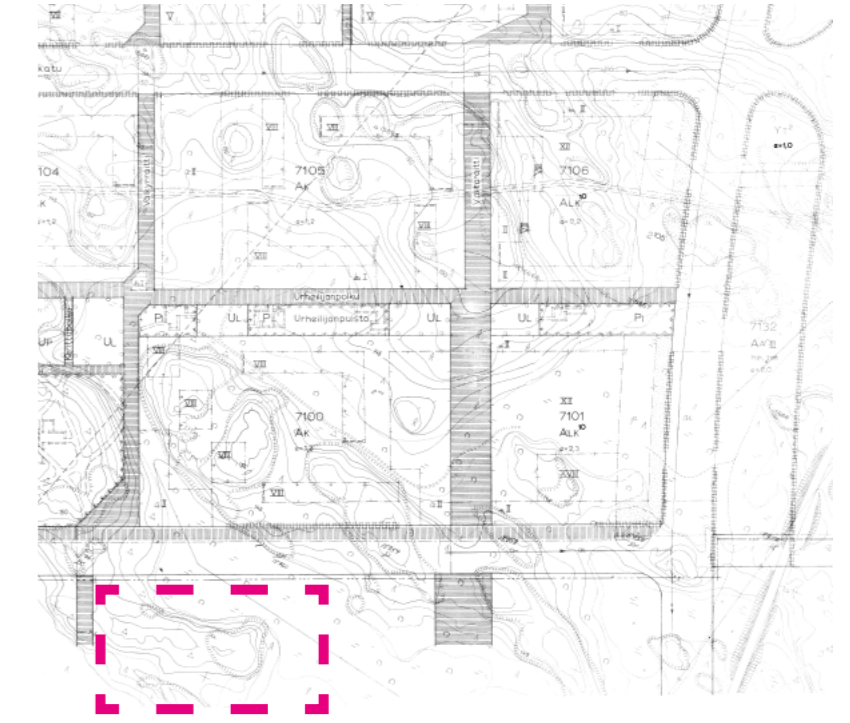
5 Asemapiirros/Situationsplan/Site plan
1:5 000

Hervannan alueen voittanut kilpailutyön esittely, Aarno Ruusuvaori 1967.
Arkkitehti -lehti 9/1968.

Hervannan yleissuunnitelma 1975, jossa tontti on yleisten rakennusten aluetta.
Tampereen kaupungin arkisto.

Hervannan pohjoisen osan asemakaava vuodelta 1971.
Tampereen kaupungin arkisto.

PIETILÄN KESKUSTA-AKSELI

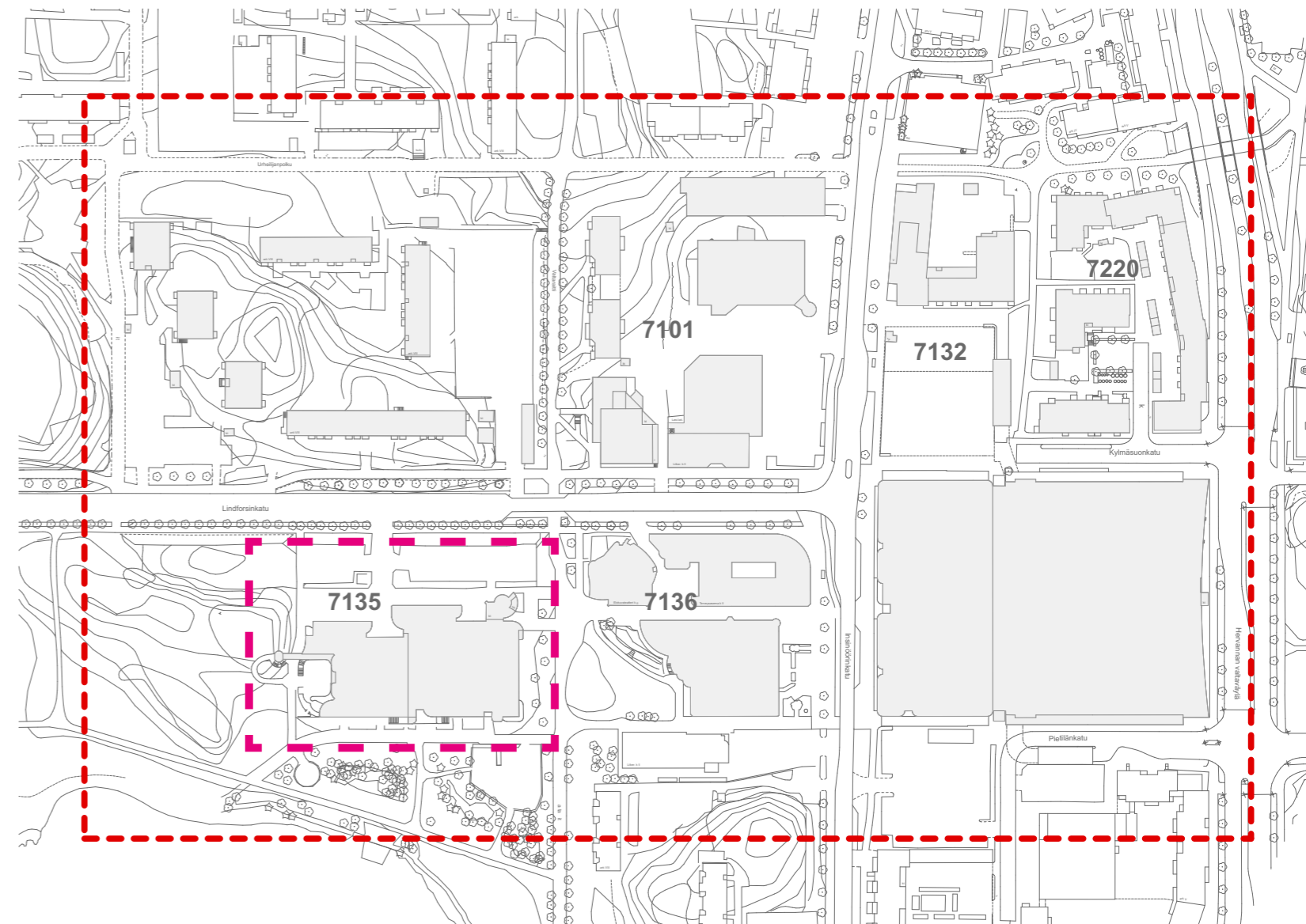
Hervannan betonikolossit eivät tuottaneet ”huomispäivän vihreää Hervantaa”, kuten esitteissä keuhuttiin. Sijainti kaukana keskustasta ja lisäksi betoninharmaa rakentamistapa oli vaikuttamassa sen ankeaan yleisilmeeseen. Tarvittiin vastapainoa sandwich-elementeille. Hervannan kaupunkikuvaa kohentamaan kutsuttiin 1970-luvun puolivälissä jo kansainvälistäkin mainetta saavuttanut arkkitehtipariskunta Raili ja Reima Pietilä, joiden tehtäväksi tuli suunnitella Hervannan keskusta edustavia, kaavamaisen laatikkoarkkitehtuurin vastapainona toimivia julkisia rakennuksia. Valinta osui heihin, koska kaupunginjo-

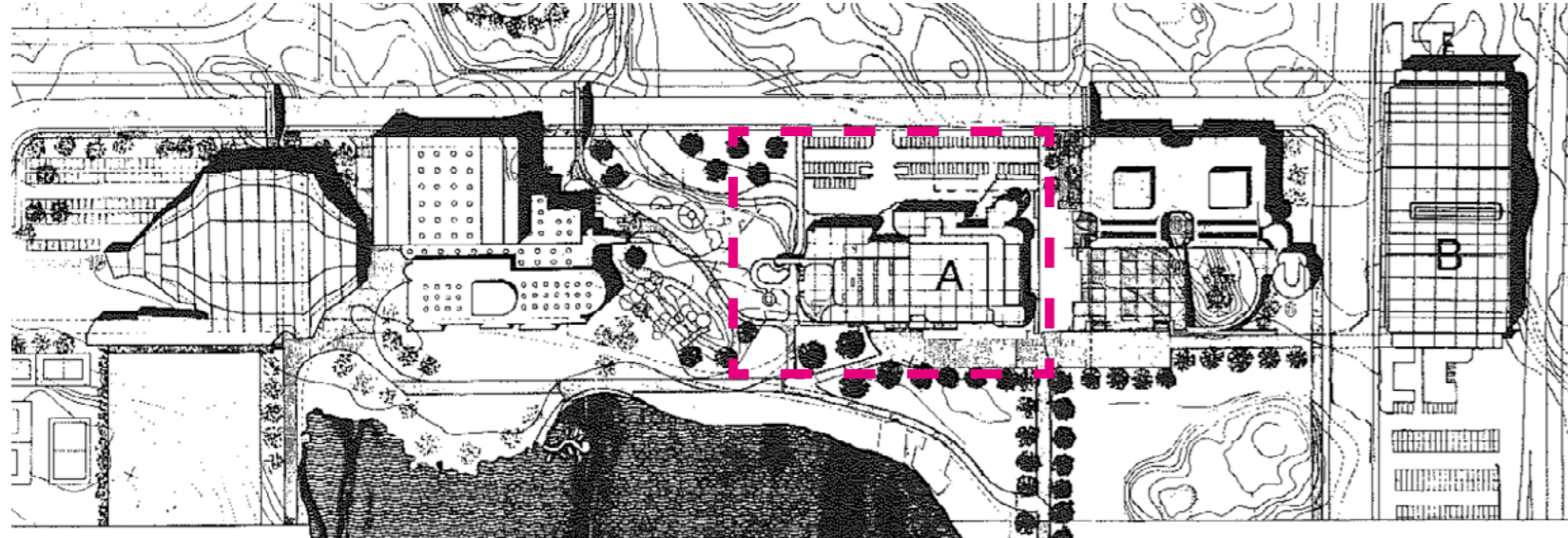
Tampereen asemakaavaosastolla laadittu Hervannan yleissuunnitelma valmistui samaan aikaan asemakaavan kanssa vuonna 1975. Ruusuvuoren suunnitelmasta jäi kokonaisuus, liikenneverkko ja kaupunkirakenteen systemaattisuus, joka valtaväylällä jakoi edelleen alueen korkeakoulualueeksi ja läntiseksi asutusalueeksi. Toteuttamatta jäi moottoriajoneuvoväylien erottaminen kevyen liikenteen väylistä eri tasoihin. Myöhemmin samana vuonna valmistui koko alueen asemakaava, jolloin kaavoitusta jatkettiin Lindforsinkadun eteläpuolelle.⁵

⁵ Arkkitehtitoimisto Neva Oy Lindforsinkatu 4 rakennushistoriallinen selvitys 2016

RAKENNUSLUETTELO

Kortteli	Tontti	Rakennuksen nimi	Kohteen tyyppi- ja arvoluokitus	Rakennusvuosi	Suunnittelija	Osoite
	1					
7100		Asunto Oy Keskisentteri		1977	Pekka Ilveskoski	Lindforsinkatu 14
7100		Asunto Oy Rantasentteri		1979	Pekka Ilveskoski	Lindforsinkatu 12
7100		Asunto Oy Lindforsinpuisto		1978	Pekka Ilveskoski	Lindforsinkatu 8 / Valtaraitti 24
7100		Asunto Oy Urheilijanraitti		1978	Pekka Ilveskoski	Valtaraitti 22
7100		Asunto Oy Urheilijanpolku		1976	Pekka Ilveskoski	Valtaraitti 20
7101		As Oy Insinöörinkatu 32		1989	Reijo Lairto ky Arkkitehtuuritoimisto	Insinöörinkatu 32
7101		Kiinteistö Oy Keskushervanta		1983	Taito Uusitalo, Arkkitehtuuritoimisto Olavi Suvitie ja Taito Uusitalo	Lindforsinkatu 2 / Insinöörinkatu 36
7101		Kiinteistö Oy Hervannan Kauppuri		1985	Taito Uusitalo, Arkkitehtuuritoimisto Olavi Suvitie Ky	Lindforsinkatu 4 / Insinöörinkatu 34
7101		Kiinteistö Oy Hervannan Kauppapaikka		1989	Reijo Lairto ky Arkkitehtuuritoimisto	Insinöörinkatu 30
7101		Urheilijanpuiston pysäköintikansi Kauppakeskus Duo / Hervannan liikekeskus	RM II, valtakunnallisesti merkittävä	2002	Arkkitehtuuritoimisto Helamaa & Heiskanen Oy	Insinöörinkatu 28
7132	5			1978 / 2007	Raili ja Reima Pietilä	Insinöörinkatu 23
7132	22	Pirkan opiskelija-asunnot Pirkka 4 Kauppakeskus Duo / Kiinteistö Oy		2007	Eero Lahti	Insinöörinkatu 19
7132	23	Tampereen Hermanni		2007	Eero Lahti	Kylmäsuonkatu 1 / Pietilänkatu 2
7135	3	Hervannan kirkko	RM II, valtakunnallisesti merkittävä	1977	Raili ja Reima Pietilä	Lindforsinkatu 7
7135	4	Hervannan vapaa-aikakeskus	RM II, valtakunnallisesti merkittävä	1977	Raili ja Reima Pietilä	Lindforsinkatu 5
7136	1	Hervannan toimintakeskus, terveyskeskusosa	RM II, valtakunnallisesti merkittävä	1984-1985, valm. 1989	Raili ja Reima Pietilä	Insinöörinkatu 38
7136	1	Hervannan toimintakeskus, kirjasto- osa	RM II, valtakunnallisesti merkittävä	1984-1985, valm. 1989	Raili ja Reima Pietilä	Insinöörinkatu 38
		Hervannan toimintakeskus, elokuvateatteriosa	RM II, valtakunnallisesti merkittävä	1984-1985, valm. 1989	Raili ja Reima Pietilä	Insinöörinkatu 38
7220	5	YH-Asumisoikeus Länsi Oy / Kärkikuja		2009	Eero Lahti	Kärkikuja 1 / Kylmäsuonkatu 4
		As Oy Tampereen Hermaiija		2003	Eero Lahti	Kärkikuja 3
7220		Pirkan opiskelija-asunnot Pirkka 2		2004	Eero Lahti	Kärkikuja 6
7220	8	KOY Tampereen Kylmäsuonkatu 2		2003	Eero Lahti	Kärkikuja 2 / Kylmäsuonkatu 2

Pietilän keskusta-akseli-suunnitelma. Arkkitehti-lehti 5-6/1978.

taja Paavolan mukaan tarvittiin arkkitehti, "jonka nenälle ei ollut mahdollista hyppiä". Koska Alvar Aalto katsottiin jo liian vanhaksi tehtävään, Pietilät olivat seuraava vaihtoehto.⁶

Pietilät olivat jo vuonna 1975 laatineet raportin, jossa he ehdottivat Hervantaan julkisia tiilestä muurattuja rakennuksia. Pietilä kirjoitti aiheesta myös Arkkitehti-lehteen vuonna 1977, jossa hän liitti tiilen kokemisen materiaalina turvallisuuteen ja tietynlaiseen ajattomaan romanttiseen porvarillisuuteen.⁷ Pietilät suunnittelivat keskusakselikokonaisuutta jäähallilta tavaratalolle vuosina 1974-1976. Rakennusten suunnitelmat hyväksyttiin kaupungilla ja seurakuntayhtymässä vuoden 1977 alussa, ja peruskivi muurattiin 27.4.1978. Sitä ennen Pietilät tekivät ennen rakennuksen suunnittelua aloitteen asemakaavan muuttamiseksi, perustellen sitä sillä, että seurakuntakeskuksen tont-

6 Arkkitehti-lehti 5-6/1978

7 Jari Niemelä: Tiilestä tehty Tampere 2006

tiin liittyvä jalankukuramppi ulottui korttelinosan läntiselle kukkulalle. Sen rajaaminen mukaan kuuluvaksi Yks-korttelinosaksi sopi kaavan henkeen. Seurakuntakeskuksen kooksi kaavailtiin tuolloin 3000 m², ja se ei täyttänyt tontin rakennusoikeutta. Rakennusoikeutta siirrettiin seurakuntakeskuksen tontilta nuorisokeskuksen tontille siten, että seurakuntakeskuksen tonttitehokkuudeksi tuli $e=0,6$ ja jälkimmäisen $e=1,0$ ja tuolloin toisen kerroksen korkeudelle kaavailtu Valtaraitin osa poistettiin seurakuntakeskuksen tontilta.

Seurakunta- ja vapaa-aikakeskus vihittiin käyttöön syyskuun 28.-30.9.1979 ja sen jälkeen liikekeskus lokakuussa samana vuonna. Näiden rakennusten väliin jääneen puustoisien alueen paikalle varatun toimintakeskuksen ideointi alkoi vasta vuonna 1978, seurakunta- ja vapaa-ajankeskuksen sekä liikekeskuksen ollessa vielä kesken. Toimintakeskuksen ideointia varten Pietilät tekivät ekskursiomatkan Roomaan, jonka kylpyläraunioihin tutustuminen omien sanojensa mukaan herättivät heidät tajuamaan tiilen moninaiset käyttöta-

Vapaa-aikakeskus rakenteilla vuonna 1978, kuva pääsisäänkäynniltä. Tampereen Vapriikin Siiri kuva-arkisto

vat. Toimintakeskuksen toteutumiseen menikin lopulta kymmenen vuotta. Kolmanteen rakennusvaiheeseen, johon olisi tullut urheilurakennuksia, ei koskaan päästy laman ja Reima Pietilän kuoleman johdosta. Sittenmin on ehkä katsottu, ettei niiden toteuttamiselle ole Pietilän alkuperäisten ajatusten mukaisesti ollut tarvetta tai perusteita. Kaupunki muutti seurakuntakeskuksen naapuriin osoitetun yleisen rakennuksen tontin asemakaavan Juha Jaakolan laatimalla asemakaavalla nro 6486 puistoksi. Kaavanmuutos vahvistettiin ympäristöministeriössä 2.3.1987. Näin kirkko sai pitää luontoyhteytensä.

Pietilät olivat profiloituneet globaalin funktionalismin samanlaisuuden ja elementtiteollisuuden kriitikkona. He olivat myös arvostelleet metsälähiöitä siitä, että niitä oli suunniteltu autoilijoiden ehdoilla. Hervannan kaupunkikuvan saatua kovaa kritiikkiä oli kaupungilta hyvä ratkaisu palkata aluetta eniten kritisoinut taho suunnittelemaan sen keskustaa. Pietilän mielestä keskustan tulisi olla selkeä vastakohta

ympäristölleen sekä jalankulkijan näkökulmaan sovitettu. Olennaista oli myös materiaali, jonka tuli antaa muistumia Tampereen keskustan teollisuusperinteeseen ja tiilirakenteisiin tehtaisiin. Pietilöiden merkitys alueen identiteetin luojana oli imagollisesti hyvin suuri, vaikka vaaka-akselin muodostama rakennuskokonaisuus jää kuitenkin Hervannan mittakaavassa melko pieneksi ja irralliseksi.

Rakennuksen materiaaliksi valittu "tamperelainen tiili" oli Pietilälle luontevin, jotta se liittäisi Hervannan Tampereen keskustan jatkoksi. Tiilien tasalaatuisuus oli ongelma, koska Pietilä halusi niin tiiliin kuin saumoihinkin rosoisuutta ja viimeistelemättömyyttä, mutta muurarit eivät olleet kovin innokkaita tekemään toisin kuin mitä olivat oppineet.⁸

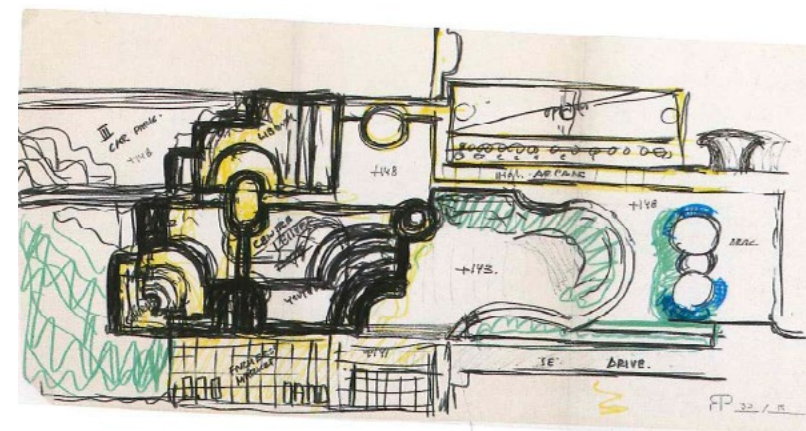
8 Tampereen kaupunki; Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys Hervannan keskeisten asuinalueiden kaupunkirakenne ja pysäköintialueet, 2017

Näkymä vielä rakentumattoman liikekeskuksen suunnasta. Tampereen Vapriikin Siiri kuva-arkisto

Pietilöiden esityksessä Hervannan keskusakselista oli ajatus tehdä kaupunginosasta erottuva linnoitusmainen kokonaisuus, johon kuuluivat liikekeskus, urheilutalo, uima- ja jäähalli sekä seurakunta- ja vapaa-aikakeskus, joista viimeisimpään tulisi Hervannan ensimmäinen oma kirkko. Kulmiin suunniteltiin linnan kulmatorneja muistuttavat pyöreähköt osat. Linnoitus tuolloin Suomen hurjimmaksi tunnetun lähiön keskelle olikin perusteltu, vaikka rakennuksen ei ollut tarkoitus torjua asukkaitaan. Ensin toteutettujen kauppakeskuksen ja siitä lännemmäs pienen metsäisen tontin taakse tehdyn "vaparin" toteuttaminen muuttikin Hervannan kaupunkikuvaa positiivisesti.⁹

9 Mikko Pollari Tarinoita Tampereen kirkoista: "Huomispäivän Hervanta" -vai Suomen hirvein lähiö? https://tampereenseurakunnat.fi/sivustot/hervannan_kirkon_tarina

Reima Pietilän luonnostelmia vapaa-aikakeskuksesta, jossa englanninkieliset tekstit kertovat hänen suunnitelleen samaan aikaan kansainvälisiä projekteja. Kuva Olli-Paavo Koposen kirjasta "Raili ja Reima Pietilä modernin arkkitehtuurin haastajat".

PIETILÄN FILOSOFIA

Reima Pietilä kirjoitti Hervannan keskusakselin toteuttamisesta paljon ja monisanaisesti tuoreeltaan Arkkitehti-lehteen. Kirjoitukset ovat Reima Pietilää kuvaavasti polveilevaa tajunnanvirtaa, jossa korostetaan rakennusten luonnollisuutta ja peilataan niitä funktionalismia ja tehokasta elementtirakentamista vastaan. Kuvauksia julkaistiin sekä ennen kohteen valmistumista, sen ollessa kesken vuonna 1978, vastavalmistuneen läntisen keskusakselin valmistuttua, että vihkimisen jälkeen vuonna 1979.

Pietilän omilla kuvauksissa korostuu intuition ja vapaiden muotojen tavoittelu, selkeä vastakkain asettelu muuhun Hervantaan nähden sekä rakennuksen muotojen selittäminen kirjallisena kuvauksena. Pietilän sanoin:

"Arkkitehtuuri on moneuksien kimppu, ristiriitainen ja sekava ollessaan vielä puolitekoinen, suunniteltava ja työstettävä. Tullakseen arkkitehtonikseksi tätä kohdetta tulee muokata."

Suunnittelutyön ollessa vielä osittain toteutumatta ja kesken, hän selitti sen kuvastavan nykyhetken moneutta ja sen moneuden yhteensopimattomuutta ja osittaisuutta. Siksi sen vastakohtaisuus yleispätevään Hervannan ilmeeseen on tärkeää. Rakentamisen arvioitiin tuolloin jatkuvan aina 90-luvulle asti, ja tulevien käännteiden tuli Pietilän omin sanojen mukaan näkyä ja kuvastua uudempien talojen ilmeessä. Pietilä toteaa ja tunnustaa Aarno Ruusuvuoren kaupunki-idean, jonka pohjalta syntynyt keskusakseli toimii selkeänä vastakohtana muulle Hervannan keskustalle.

Johtoajatukseksi suunnittelulle, eli Pietilän sanoin "todellissiteisiksi periaatejäsenelmiksi" Reima Pietilä listasi seuraavat tavoitteet:

Rakennusten tilaura, Suomalainen vaihtoehto, Postmoderni tiili, Ihmisen mitalla, Luonnollinen rakennus ja Minuuden tunne

Rakenteilla oleva vapaa-aikakeskus tulevalta Valtaraitilta päin. Tampereen Vapriikin Siiri kuva-arkisto

Rakennusta ympäröivät valaisimetkin ovat Pietilän toimiston suunnittelemlia ja ne toteutavat vapaan, luonnollisen muodon filosofiaa.

Reima Pietilän skissikuvia vapaa-aikakeskukseen liittyen.

Kuvan lähde: Olli-Paavo Koponen: Raili ja Reima Pietilä modernin arkkitehtuurin haastajat

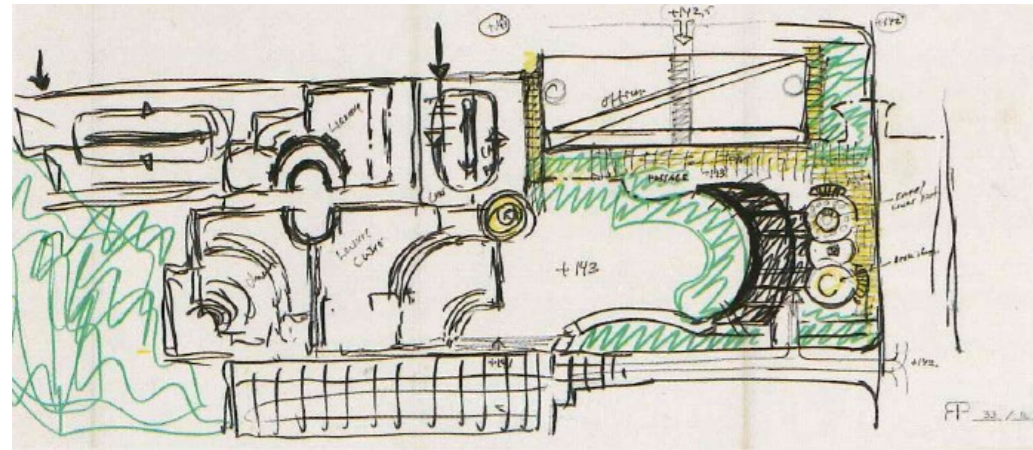
FP 38 / 18

SRK
OVIA

Rakennusten tilauran pääajatus on siinä, että Hervannan keskusakseli on isohko kokonaisuus, joka koostuu yhtenäiseksi nivoutuvasta massasta, mutta sen ulkomuoto on yhtä olennainen, kuin sisätiloihin muodostuvat välitilat. Kuten Pietilä itse kuvaa Rakennusten tilauraa:

"Arkkitehtoninen akseli on oikeammin "sisätilareitti, joka syntyy porteista, katetuista käytävistä ja arkadeista, joiden aukoista näkee ympäröivään maisemaan... Akselirakennusten sarjalla on sosiaalinen funktio: niiden on houkuteltava hervantalainen liikkumaan ...Rakennukset houkuttavat luokseen...."

Suomalaisen vaihtoehdon osalta Pietilä valittelee, että kansainvälistymisen takia syödään tuontileipää oman rukiin sijaan. Näin on nyt syntynyt Pietilän sanojen mukaan *"koeviljelys, joka on yleisten rakennusten koesarka"*. Vapaa-aikakeskus on näistä taidekulttuuria, veistoksellisuutta, väriä, tunnelmaa sekä huoletonta vapaa-aikaa ja monitoimitilojen viimeistelemätön ilme. Urheiluhalli kuvastaa taas suorituskulttuuria, funktionalismin paluuta; harkoissakin on täsmällisempi muotokieli. Jäähallissa taas rakenteiden kantamisen hidaskäyttö. Kauppahallissa tarjotaan ravintoa kuluttajan arkipäivään,

Reima Pietilän skisseissä korostuvat vapaat muodot ja viheralueet.

antikiin nostalginen suihkulähde, ylävalo säleikköjen välitse ja talvipuutarha kaupunkilaisille, urbaanina lämpimänä sydäntilana.

Postmoderni tiili:

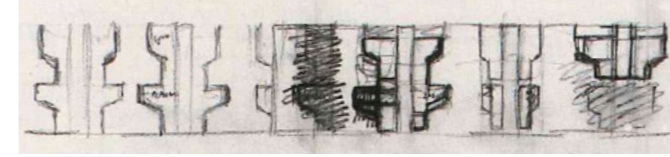
"Muurarin käsityön näkyminen luo ihmisen läsnäolon tunteen, siksi saumojen näkyminen on inhimillistä, ja toisaalta leikkaaminen ja tasoittaminen pilaa ja yhtenäistää seinäpinnan."

Pietilä olisi halunnut jättää saumat epätasaisiksi, jotta ne olisivat olleet seinän luonnollisia koristeita. Tiilellä tehdyt vapaat pyöreät muodot korostavat sen anatomista luonnollisuutta. Postmoderni muoto on paluu neutraalin mykkyuden ihanteesta puhuvan muodon käyttöön; se houkuttaa koskettamaan ja siksi myös ovien pielet ja nurkkaukset ovat saaneet myös ns. äidillisen pehmeiden kaarevina muotoina.

Ihmisen mitalla kuvataan rakennuksen inhimillistä mittakaavaa, vastakkaisena ympäröivään kylmään tehokkaasti tuotettuun ympäristöön. Esteettinen kokemus on tuon laadun mieltämistä, koettavaa tunnetta. Keskusrakennuksen on katkaistava päämäärätön vaeltaminen, ihmisen mittakaava pysäyttää ihmisen paikalle.

Pietilä halusi laastin pinnasta viimeistelemättömän.

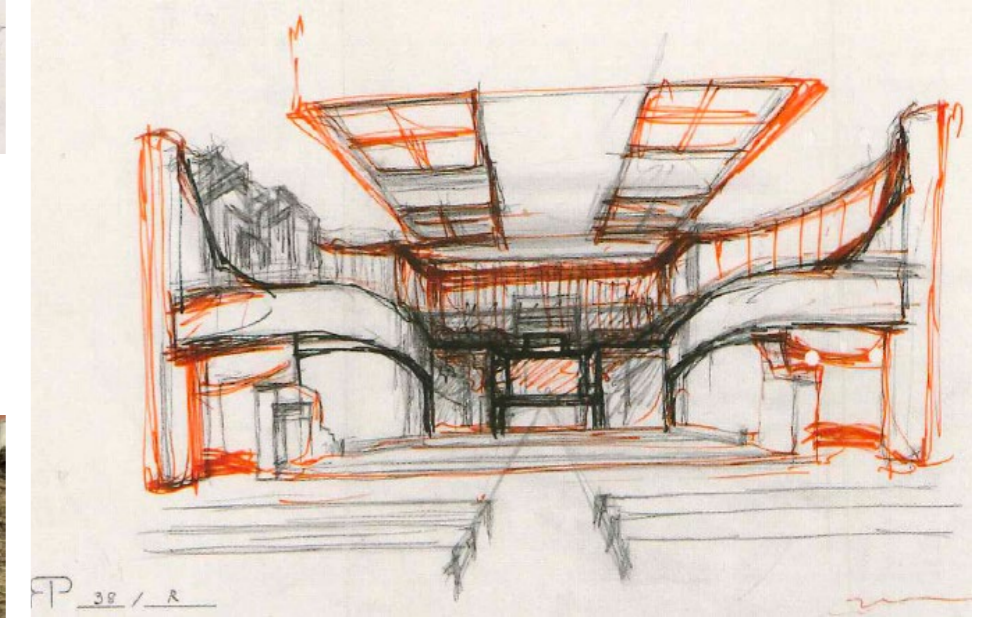

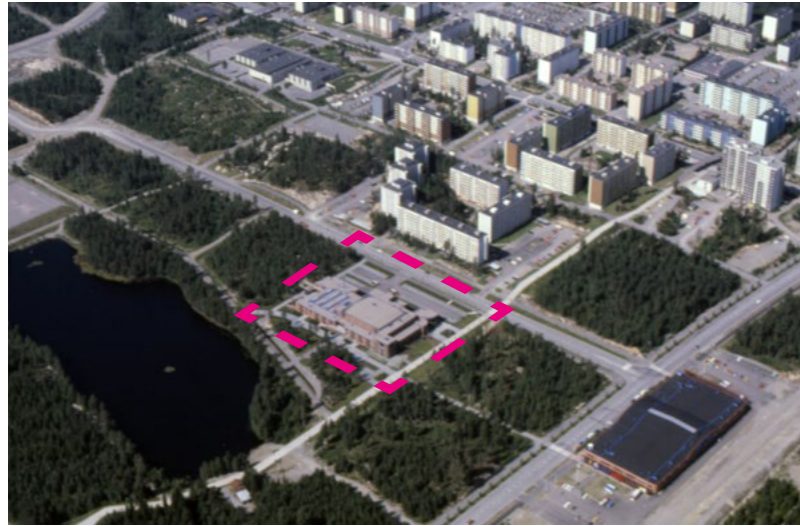
Yllä ja oikealla: Reima Pietilän skissikuvia vapaa-aikakeskukseen liittyen. Kuvan lähde: Olli-Paavo Koponen: Raili ja Reima Pietilä modernin arkkitehtuurin haastajat.

Sokkelissa erottuu tarkoituksella tehty vinon betonilautoituksen kuvio.

Vasemmalla: rakennus vastavalmistuneena kuvattuna Valtaraitilta kuumana kesäpäivänä 1979.

Luonnollinen rakennus korostaa funktionalismin eroa luonnon-tunnetta tavoittelevaan postmoderniin rakennukseen. Luonnollinen rakennus on keskusrakennusten kokonaisuus, niiden väliin jäävine tiloineen, joka vastaa mitoiltaan ihmisen ja luonnon mittakaavaa. Tämä luonnollisen rakennuksen käsite vaikutti seurakunta- ja vapaa-aikakeskuksen muotoon, jossa on pyrkimystä luonnonmukaisuuteen- ja -läheisyyteen. Tilojen tulisi olla luonnon tilojen kaltaisia, puisin siirtoseinin. Kirkkosaliin tulee luonnovalo kattoikkunoiden kautta. Pietilää harmitti se, että rakennuksen toteuttaminen vaati tontilla sijainneiden puiden kaatamista. Menetetyt puut yritettiin tuoda takaisin rakennuksen pilareiden pyöreiksi verhotuissa muodoissa, sekä ikkunoiden ääriivioissa, jotka tyylielysti rajaavat kuuset tiilipintoina ikkunoiden väliin. Puut myös istutettiin ikkunoiden kohdalle tätä vahvistamaan.

Minuuden tunne tulee siitä että arkkitehtuuri ja teknologia ovat yhteydessä, mutta ei siten kuin teknistaloudellisesti on elementtiraken-

Vasemmalla yllä ilmakuva Hervannasta vuoden 1979 vaiheilta, kun Hervannan keskusta on vielä melko metsäinen. Tampereen Vapriikin Siiri kuva-arkisto.

Vasemmalla näkymä Kirjon päädyistä Ahvenisjärven puolelta, taustalla ilmeisesti toimintakeskuksen rakentamiskuvien nostokurkia ennen vuotta 1989. Huomaa rakennusta ympäröivät ruusupensaat sekä ikkunoiden kohdille istutetut kuuset. Nämä tulisi palauttaa takaisin. Tampereen Vapriikin Siiri kuva-arkisto. Alla oikealla kuva nykytilanteesta 2021.

tamisessa tapahtunut, vaan kulttuuriin syventymällä ja ymmärtämällä ettei pelkistäminen ole nykyarkkitehtuurin jaloja ja tavoiteltavin muoto, vaan sitä pitää kehittää.¹⁰

Vapaa-aika keskuksen valmistuessa Pietilä itse kuvasi sitä seuraavasti:

*"Vapaa-aikakeskuksen keskenkatkaistu torni on linnan kulmatorni. Koko rakennusparin ympärysmuuri muistuttaa kaupunginmuuria, joka ei sulkeudu vaan avautuu ikkunoiden myötä. Ikkunat ilmaisevat halua olla osa Ahvenisjärven puistoa. Ikkunoiden muoto korostaa puiden muotoa ja tavoitetta nähdä niiden latvoja. Väliopilasterin muoto kuvastaa kuusen runkoa. Tällä on haluttu kertoa että nykyajan arkkitehtuurin keinoin voidaan ilmaista kerroksellisia ja runollisia tunteja. Rakennusilme on paikkakuntainen mm. sillä, että ovissa on puuta ja värit ovat luonnonvihreää ja muodot tavoittelevat vaikutelmaa istumisesta jossain muualla kuin sisätilassa. "*¹¹

Vapaa-aikakeskuksen ja kirkkotilojen välinen raja on erotettavissa ulkoarkkitehtuurissa julkisivun ikkunapellitusten värisävyyden avulla. Kirkon luonnonläheiset vihertävät värisävyt eroavat levottomammasta puna-violetista ja sinisestä vapaa-aikakeskuksesta. Värierot toistuvat myös rakennusosien sisätiloissa merkitsemässä muutosta toiminnassa tilojen välillä.

VAPAA-AIKA KESKUKSEN VALMISTUMINEN

Rakennuksen valmistuminen noteerattiin merkittäväksi tapahtumaksi, kuten tuohon aikaan usein oli tapana. Rakennuksen vihki käyttöön eduskunnan varapuhemies Esko Helle. "Puuseppä kiitteli tiilimiesten työtä" otsikoitiin Kansan lehdessä. Helle kehui lähes käsityönä tehdyn

10 Reima Pietilä: Hervannan läntinen keskusta-akseli, Arkkitehti-lehti 5-6/78

11 Arkkitehti-lehti 5-6/1979

talon ammattimaista jälkeä. Helle totesi puheessaan, että "Kaupunki on antanut asukkaalleen lahjan, joka palvelee vuosikymmeniä tästä eteenpäin." Tampereen kaupunginhallituksen puheenjohtaja Arvo Sipilä piti tervehdyspuheen, jossa hän totesi, että Hervannan sisärakentaminen on saanut merkittävän sijan Tampereen kehityksessä ja korosti, että Tampere juhlii 200-vuotisjuhliansa tällä merkittävällä tapauksella. Hän totesi luomuksen olevan arkkitehtuurinsa seurauksena merkittävä, mutta tärkeä erityisesti hervantalaisten kannalta, sen mahdollistaessa erilaisia harrastuksia ja toimintoja paikallisille. Rakentajayhtiö Auttila ja sen pääjohtaja Erkki Inkinen totesi talon sellaiseksi, jonka jokainen rakentaja haluaisi kerran elässään tehdä. Rakentajayhtiö lahjoitti pianon upouudelle talolle. Rakennus oli siis aikakautensa merkkitapaus, josta kaikki toimijat olivat ylpeitä.¹²

12 Kansan Lehti 29.9.1979: Helle vihki vapaa-aikakeskuksen. Työväen museo Verstaas, Tampere.

Kansan lehden etusivu 29.9.1979. Kuva: Työväenmuseumo Verstaas.

VAPARIN LIIKUNTAHALLI

Liikunnan merkitys oli Suomessa vielä erityisen korkealla. Kansalaiset osallistuivat ahkerasti erilaisiin tapahtumiin ja urheilun ja liikunnan katsottiin olevan kansallinen ylpeydenaihe. Liikuntahallin merkitys uuden asuinalueen uudessa alueellisesti tärkeässä julkisessa rakennuksessa on erityisen korostunut, jopa niin, että liikuntahalli on rinnastettu kirkkosaliin saman kokoisena tilana ja vielä pohjapiirroksissa viereisinä ja periaatteessa samanarvoisina tiloina. Tämä tasapäistäminen on osa aikakautta, peruskoulua ja tasapäistämistä, johon pyrittiin kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Liikuntasalin merkitystä kuvaavat myös siihen olennaisesti liittyvät televisiointitilat, sekä tulkkien ja selostajien kopit, joilla varauduttiin kansainvälisiin kilpailuihin ja tapahtumiin. Osa vapaa-aikakeskuksen tiloista on toiminut myös Hervannan koulun käytössä.

VAPAA-AIKAKESKUKSEN SÄILYNEISYYS JA MUUTOKSET

Kuten Reima Pietilä itse toteaa, vapaa-aikakeskuksen olennainen osa on vapaat muodot, värit ja materiaalit eikä niinkään väliseinien mahdollinen sijainti. Rakennukseen tehtävissä muutoksissa on kuitenkin pyrittävä kaikin keinoin vanhojen rakennusosien ja detajiiikan säilyttämiseen. Rakennuskokonaisuus kestää muutoksia, mikäli niillä vahvistetaan orgaanisuutta ja vapaata muotokieltä, kontrastisesti muuhun Hervantaan nähden. Rakennus on tarkoitettu kokonaistaideteokseksi, mutta Pietilän arkkitehtuurin ideana on sallia ja suosiakin muutosta ja mahdollistaa kasvun toteuttamista.¹³

ULKOARKKITEHTUURI

Ulkotilojen arkkitehtuurin arvot ja ominaispiirteet ilmenevät aiemmissä kappaleissa, erityisesti kohdissa "Pietilän suunnitelma" ja "Pietilän omat perustelut". Vapaa-aikakeskukselle saavutaan Insinöörinkadulta toimintakeskuksen läpi ja seurakunnan tilat avautuvat rakennuksen

Vapaa-aikakeskuksen eteläpuolen 'takasisäänkäynti', joka viestii julkisen rakennuksen luontesta ja jonka Pietilä on muotoillut sisäänkutsuvaksi ja jännittäväksi.

Rakenteisiin integroituja ritilöillä suojattuja valaisimia ja sisäänkäynti A, joka sijaitsee pääsisäänkäynnin alapuolella 1. kerroksessa.

¹³ Reima Pietilä; Hervannan läntinen keskusta-akseli Tampere, ajatussikermä suunnittelun taustalla, Arkkitehti-lehti 5-6/1979.

Kirkon sisäänkäynti ja kellotapuli.

Kirkon pääsisäänkäynti ja sisäpiha.

Kirkon sisäänkäynti Ahvenisjärven puolelta.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön tiloihin johtava sisäänkäynti istuskelupaikkoineen.

vastakkaiseen suuntaan, kurottaen luontoon ja Ahvenisjärveä kohti. Merkittävää rakennushistoriallisella tasolla on kokonaisuuden alkuperäisyys ja alkuperäisten ajatusten ilmeneminen edelleen. Julkisivuissa ilmenee korjaustarpeita yksittäisissä kohdissa ympäri rakennusta. Erityisesti ikkunoiden puosat kaipaavat peruskorjausta. Niissä on havaittavissa niin valon kuin kosteuden aiheuttamia vaurioita ja haalistumista, mutta toisaalta niistä voidaan erottaa alkuperäinen sävy. Kaakkoiskulman sisäänkäynnissä Ahvenisjärven puolella on havaittavissa murtuma sisäänkäynnin yläpuolisessa tiilimuurauksessa, joka on korjattu seinään tukeutuvilla metallitangoilla.

Olellainen osa Pietilän kokonaissuunnitelmaa on rakennusta ympäröivät istutusalueet ja se, että ne on suunniteltu osaksi rakennusta. Siksi rakennusta ympäröineet pensasistutukset tulisi vaurioituneilta ja poistetuilta osiltaan kunnostaa ja palauttaa mahdollisuuksien mukaan. Rakennuksen ympärille sijoitetut hiekkalaatikat ja rakennusta ympäröineet sidekivin päällystetyt kulkuväylät ja autojen parkkipaikkojen nurmikivet ovat tuhoutuneet tai sitten ne ovat vain hautautuneet maan alle ja olivat talvella vaikeasti havaittavissa.

SISÄARKKITEHTUURI

Sisätilojen arkkitehtuuri on osittain tavanomaista, mutta läpi tilojen toistuvat Pietilöiden detajiiikka ja tilasuunnitellulliset ratkaisut, jotka luovat interiöörikokonaisuuden. Näiden huomiotta jättäminen tulevaisuudessa uhkaa rapauttaa rakennuksen kokonaisvaltaista arkkitehtonista otetta. Sisätilojen pinnoissa tuleekin erityisesti huomioida alkuperäinen materiaalimaailma ja värienkäyttö tulevaisuudessa.

Rakennuksen tilat jakautuvat primääri- ja sekundääritiloihin julkisuusasteen ja käyttötavan mukaan. Maantasokerroksessa sijaitsee pääasiassa harjoitus- ja oheistiloja ja toisessa kerroksessa nk. tapahtumatilat. Primäärisiin tiloihin lukeutuvat toisen kerroksen liikuntasali, siihen liittyvät eteis- ja aulatilat sekä kahvio. Kokonaisuutta korostaa varsinaisesta rakennusmassasta irrotettu dynaaminen pääsisäänkäyn-

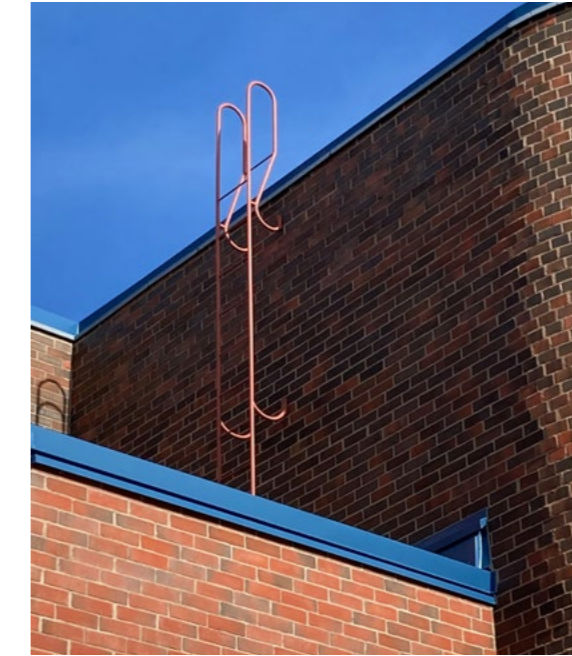
Julkisivuun kiinnitettyjä valaisimia ja valvontakameroita, jotka tulisi maalata ruskeiksi tai punaisiksi, jotta ne eivät hyppäisi julkisivusta niin korostetusti esiin.

Kirkon toimistotiloihin johtava kulkusilta ja siihen liittyvä varasto.

ti. Porrashuoneet eri puolilla rakennusta muodostavat merkittävän kokonaisuuden. Myös muodonannoltaan erityiset tilat, joissa esimerkiksi niin sisä- kuin ulkoarkkitehtuuria määrittävä veistoksellisuus on läsnä, näyttävät erityisessä asemassa. Tästä esimerkkinä ovat mm. vapaa-aikakeskuksen kulmahuoneistot, joissa muodonannon veistoksellisuus on läsnä pyöristettyjen seinien ja ovien kautta. Sekundäärisiin tiloihin lukeutuvat varsinaista toimintaa tukevat harjoitus- ja oheistilat. Ne kestävät muutosta primääritiloja paremmin, mutta koska ne ovat hyvin alkuperäisessä kunnossa, tulee näidenkin tilojen ominaisuudet huomioida mahdollisissa muutostöissä.

Kuriositeettiratkaisuja ovat mm. käytävään avautuva keittiö ja nykyinen Pirkan kierroksen toimiston parveke, joka on osa arkkitehtuurin linnamaisuutta ja joissa näkyy Pietilän vaikutteet mm. lähi-itään tehdyistä suunnitelmista ja linnoitusarkkitehtuurista.

Detajiiikka ulottu jopa katolle johtaviin huoltotikkaisiin.

Ahvenisjärven kaakkoispuolen sisäänkäynnin tiilimuurauksen hätäkorjaus.

Pääsisäänkäynnin kiinteät tiili-istuimet.

Vapaa-aikakeskuksen pääsisäänkäyntiaula, jonka sisäkattorakenteet ovat olennainen osa rakennuksen ilmettä.

MATERIALITEETTI JA VÄRIT

Rakennuksen materialiteetti on vahvaa; sisätiloissa toistuvat tiili- muuraus, klinkkerilaatoitus erilaisilla värikombinaatioilla, muovimatot lattioissa, pelti- ja puupintaiset alaslasketut katot sekä sisä- ja ulkotiloissa toistuvat valetut betonipinnat, joissa on jätetty näkyviin muottijäljen diagonaalisuus. Olemassa oleva värimaailma tulee pyrkiä säilyttämään mahdollisten materiaalivaihdosten kohdalla. Vapaa-aikakeskuksen pääsävylinjat ovat tiilenpunainen ja tummansininen, jotka toistuvat rakennuksen ikkunoiden ulkopuolella ja yleisesti sisätiloissa. Päätehosteväriä on kirkas oranssi, joka toistuu sisätilojen seinissä, laatoituksissa, kiintokalusteissa ja portaikoissa. Oranssin värin lisäksi käytössä on muita pääsävyistä johdettuja tehostevärejä, jotka ilmenevät pääasiassa seinälaatoituksissa ja seinien maalattuina tehostepintoina.

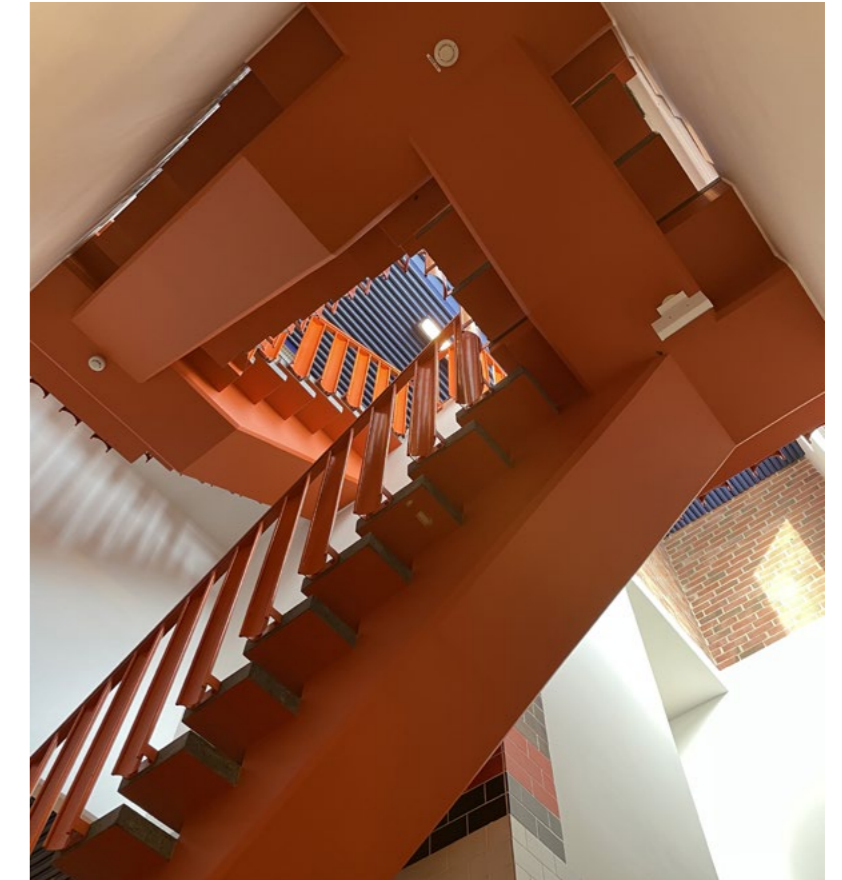
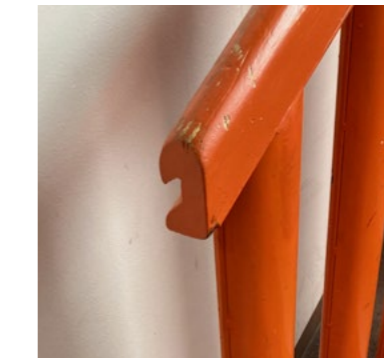
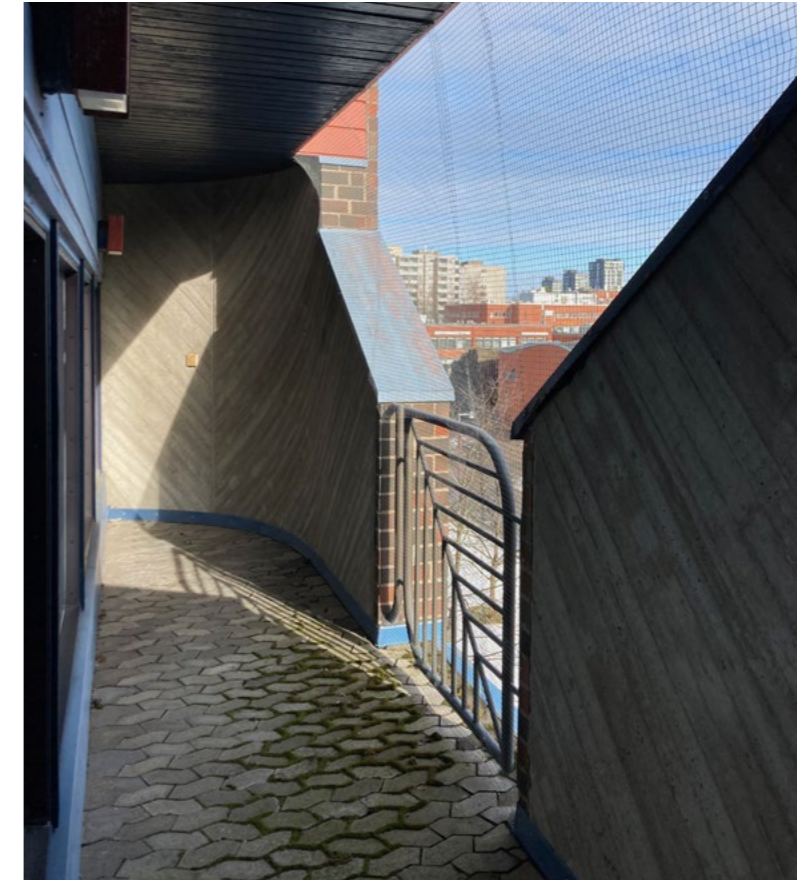
Niin primäärisissä kuin sekundäärisissä tiloissa on detajiiikkaa, jotka vaikuttavat kokonaisarkkitehtoniseen ilmeeseen, ja jotka tulee pyrkiä säilyttämään tai korvaamaan vastaavilla. Näistä esimerkkejä ovat alaslasketut katot, alkuperäiset oranssit, punaiset ja valkoiset kiintokalusteet, keittiökaapistot ja työtasot nauhavesimiseen, kylpyhuonelaatoitusten värit, messinkiset detaljit ovissa, ovien leveät ja pyöristetyt

Vapaa-aikakeskuksen aulan aikaa kestäneitä kiintokalusteita.

Valaisimet on integroitu alakattoon sulautuviksi.

Yllä vasemmalla: Kuvassa vapaa-aikakeskuksen ainoa parveke, jonne kuljetaan nykyisin Pirkan kierroksen toimistotiloista. Parveke kuuluu rakennuksen tornimaiseen osaan, luoden linnamaista tunnelmaa. Huomaa myös lehtiteemainen kaide, joka toistuu pihan aitauksissa.

Yllä: Vapaa-aikakeskuksen portas on väreiltään ja detajiiikaltaan ehdottomasti Pietilää.

Ääri vasemmalla: Parvekkeen valaisin

Vasemmalla: Porraskaiteen johde on muotoiltu käteen sopivaksi.

Alkuperäisinä säilyneitä kiintokalusteita tulee hyödyntää mahdollisissa korjaus- ja muutostöissä.

Keittiökalusteet ovat aikansa standardituotteita.

koristelistat, keskusradiot, kaarevat ovet, tilanjakajina toimivat taitto-
 ovet, puiset potkupellit ja valaisimet, jotka sinänsä edustavat aikansa
 standardivalaisimia, mutta ovat paikkaansa sijoitettuna ja säilytettynä
 osa kokonaisuutta.

TOTEUTETUT MUUTOKSET

Vapaa-aika keskuksen sisätiloissa tehdyt muutokset ovat liittyneet
 joko akuutteihin korjaustarpeisiin, märkätiloissa ilkivaltaan tai talotek-
 niikan lisäyksiin. Lähes kaikki märkätilat kaipaavat silmävaraisestikin
 arvioimalla korjausta. Näiden töiden yhteydessä olisi hyvä pohtia tilo-
 jen alkuperäisemmän ilmeen palauttamista, sillä niiden ilme on muut-
 tunut alkuperäisestä tehtyjen muutosten otteettomuudella (erilaiset
 altaat ja hanat, suihkuseinät, erilaiset naulakot ja koukut). Alkuperäiset
 kaapit jotka eivät ole Pietilän suunnittelemaa, ovat korvattavissa, kos-
 ka alkuperäisetkin sekundäärinen tilojen kalusteet olivat aikansa va-
 kiokalusteita. Keittiökalusteiden uusiminen on mahdollista huomioiden
 alkuperäinen sävy maailma. Vanhoista osista olisi hyvä hyödyntää
 esimerkiksi lavuaarit ja ovien kahvat. Kaapit, jotka ovat peltisiä ja sel-

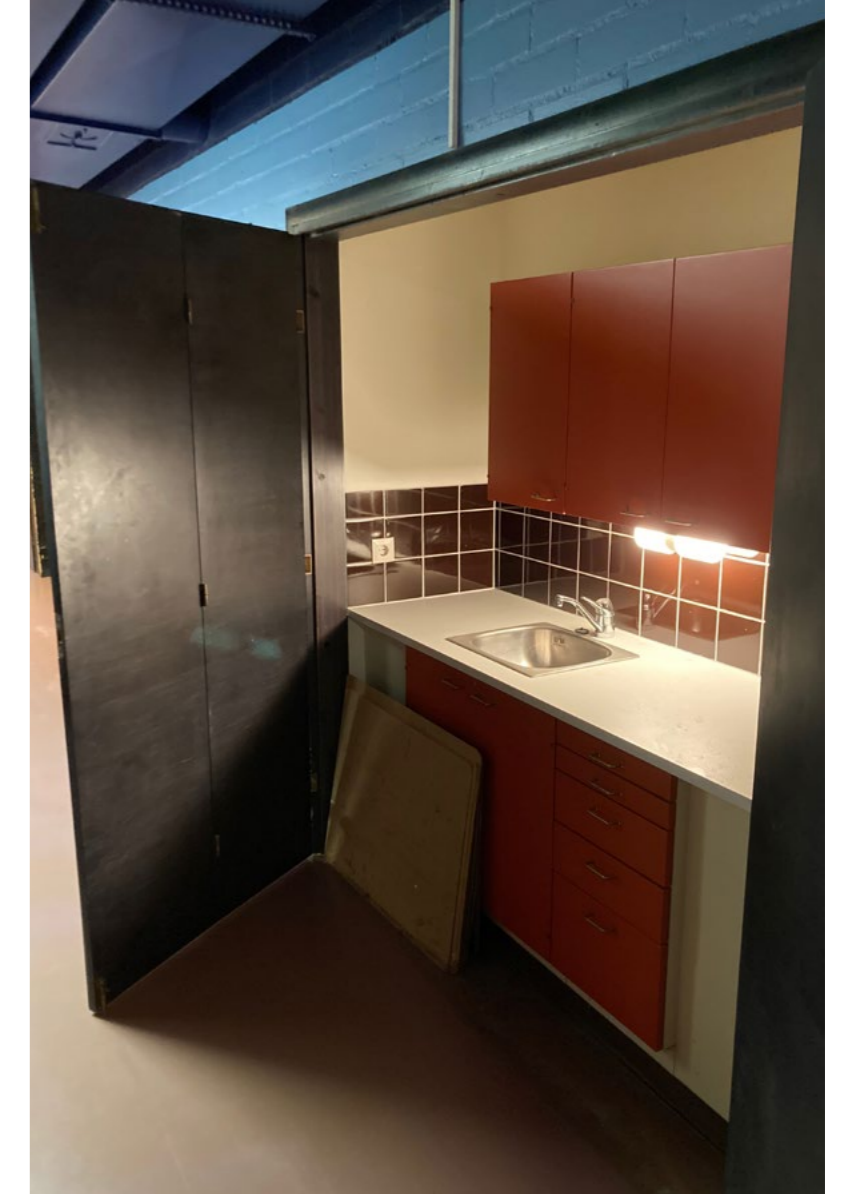
Suihkutilojen värimaailma on niiden tärkein ominaisuus.

Rakennuksen kaakkoi- ja luoteiskulmissa siaitseviin huoneisiin kuljetaan kaarevien ovien kautta. 'Pääovissa' toistuu messinkidetaliikka, laudoitus ja puun materialiteetti.

keästi Pietilän paikalle suunnittelemaa tulee säilyttää sellaisenaan ja
 kunnostaa mahdollisuuksien mukaan.

Erityisesti portaissa, kiintokalusteissa, tilojen ja alakattojen värisävyis-
 sä ja muodoissa tulee noudattaa alkuperäisiä sävyjä sekä materiaaleja.
 Ovien listoituksissa ja puuta sisältävissä kohteissa tulee käyttää alku-
 peräisiä piirustuksia malleina muutoksia toteutettaessa. Tähän saakka
 kiintokalusteiden, penkkien yms. uusimisessa on rakennuksen henki-
 lökunta käyttänyt luovaa ratkaisukykyä, jotta esim. urheilusalissa on
 saatu säilymään alkuperäinen ilme ja korvattua rikkoutuneita istuimia.
 Esimerkiksi urheilusalin katsomon kaiteiden välejä on jouduttu plek-
 silevyin hienovaraisesti sulkemaan, kun välit on havaittu käytössä liian
 suuriksi ja on aiheutunut vaaratilanteita. Salissa käytetyt istuimet ovat

Käytävälle avautuva keittokomero on säilynyt alkuperäisessä kunnossa. Huomaa seinän viereen kääntyvät ja taittavat ovet.

kuitenkin muodoltaan melko pelkistettyjä, eivätkä ne ole niin olennaisia salin arkkitehtuurille kuin seinäpintojen, kuuluttamo- ja selostuskoppitilojen muotoilu.

Uusia valaisimia ja muita kuluvia laitteita ja kiintokalusteita uusiessa tulee pyrkiä alkuperäisen kaltaisiin ratkaisuihin. Seinien purkamisen lisäksi niihin tulisi aina mahdollistaa jakavien seinien tekeminen paljeovin tai siirtoseinin. Arkkitehtuuri ei sinänsä tilojen avaamisesta kärsi huomioiden herkäät kohdat, vaan Pietilän alkuperäinen ajatus tilojen arvaamattomuudesta jatkuu niitä muokkaamalla. Rakennuksesta suositellaan tehtävän tarkempi väriselvitys tmv., jotta alkuperäiset sävyt seinä-, lattia- ja kattopinnoissa saadaan dokumentoitua tulevaisuuden ylläpitoa ajatellen.

Erilaiset alaslasketut katot ovat osa rakennuksen arkkitehtuuria. Talotekniset ja valaisinratkaisut on toteutettu pääasiassa kokonaisarkkitehtuuri huomioiden, esimerkiksi valaisinten upotuksin.

Julisteiden ripustamiseen tarkoitettuja kaiteita 1.kerroksen käytävällä, huomaa myös erikoiset terostevärit.

Uusitut viemärit kuntosalin tiloissa tulisi maalata kokonaisuuteen sopiviksi.

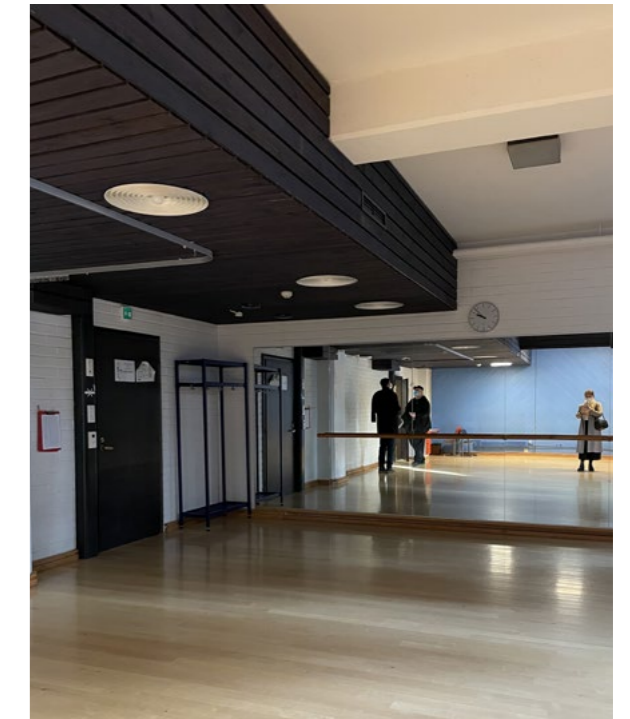
Alkuperäisiä pukutilojen valaisimia ei ole enää montaa jäljellä. Käytettyä mallia ei enää valmisteta.

Yllä: Jälkikäteen lisätyt valvontalaitteet eivät istu viimeisteltyä alakattomaailmaan kovin onnistuneesti. Alaslasketuissa katoissa on usein käytetty ensisijaisesti pyöreitä tankoja.

Oikealla: Väliseiniä on poistettu käytöstä, ja jäljellä alkuperäisestä ratkaisusta on enää kisko.

Äärimmäisenä oikealla: Vaparin tiloista parhaiten säilyneitä tiloja ovat esim. luovan ilmaisuuden tilat. Huomaa alaslaskettu katto ja siihen istutetut valaisimet.

Ääri vasemmalla: Vaparin salin pääsisäänkäynnin yhteydessä oleva kahvila on ilmeisesti säilynyt alkuperäisenä.

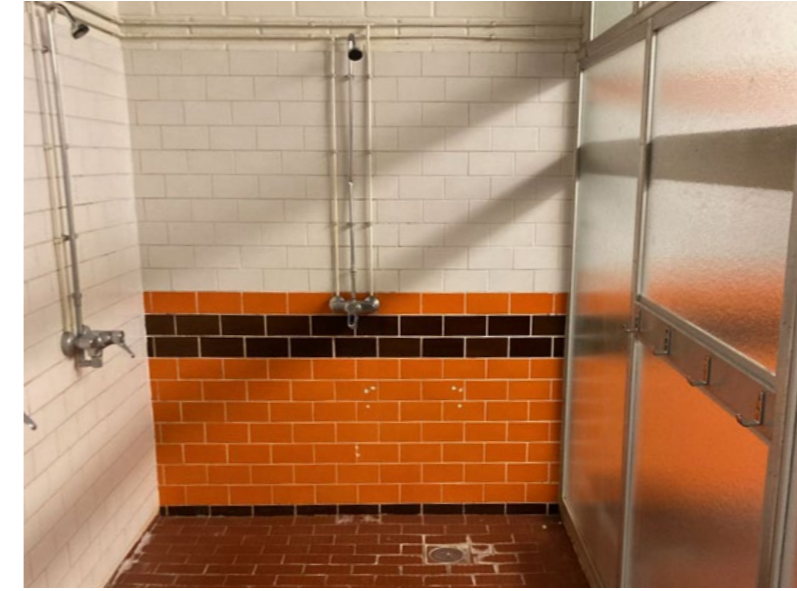
Keskellä: Ikkunoiden puitteet kaipaavat vähintään maalausremonttia.

Vasemmalla: Rakennuksessa on useita herkkiä detaljeja, jotka tulee säästää remontoinnin yhteydessä, vaikka rakennusosia vaihdettaisiin.

Entinen leikkihuone toimii nyrkkeilysalina. Kaikkien seinien värien alkuperäisyydestä ei ole tietoa. Turkoosiksi maalattu seinän osa saattaa olla jälkepäin maalattu.

Kaarevaseinäisen kulmahuoneen muottilautapinta, tyyppilinen tummansininen alaslaskettu katto ja sävy maailmaan sovitettut valaisimet.

Kuvassa alkuperäinen ja uusittu naulakko. Tulevissa korjauksissa tulee pyrkiä palauttamaan alkuperäinen ilme.

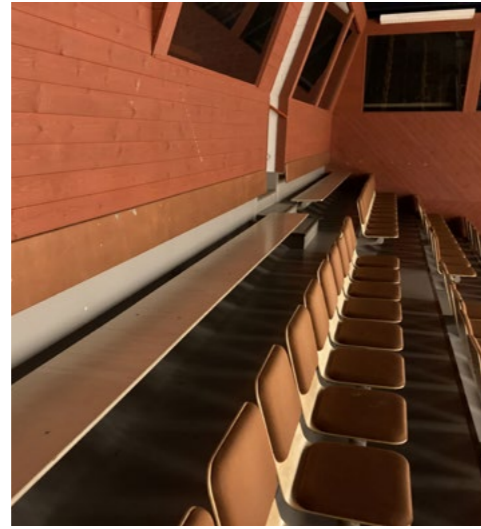
Suihkutilat ovat kestäneet aikaa yllättävän hyvin ottaen huomioon niihin kohdistuneen käytön määrän. Tilat kaipaavat nykyään korjausta ja huoltoa. Ylemmässä kuvassa liikuntasalin pukuhuoneiden suihkutila, jossa lattialaatoitus on käärsinyt. Alemmassa kuvassa suihkujen sekoittaja on vaihdettu uuteen ja seinään on jäänyt avoimia reikiä.

Kuuluttamoon ja tarkkaamoon johtava porrashuone.

Liikuntasalin tärkeimmät pinnat ovat puuverhoillut seinät, jotka toistavat betonivalumuottien jättämää pintaa.

Liikuntasalin yläriviltä varaosiksi otettu penkkirivi on osoitus henkilökunnan soveltavista ratkaisuista alkuperäisten materiaalien vaikeisiin kunnossapitokysymyksiin.

Ison liikuntasalin katsomo. Huomaa vinoseinäiset tilat katsomon takana. Katsomon tuoleja on vaihdettu uusiin tarpeen mukaan, ja taaimmainen rivi on muutettu yksittäisistä tuoleista istuinlauteeksi korvaavien tuolien saamiseksi.

Kuuluttamon takaisen porrashuoneen vessojen maalatut figuurit ovissa.

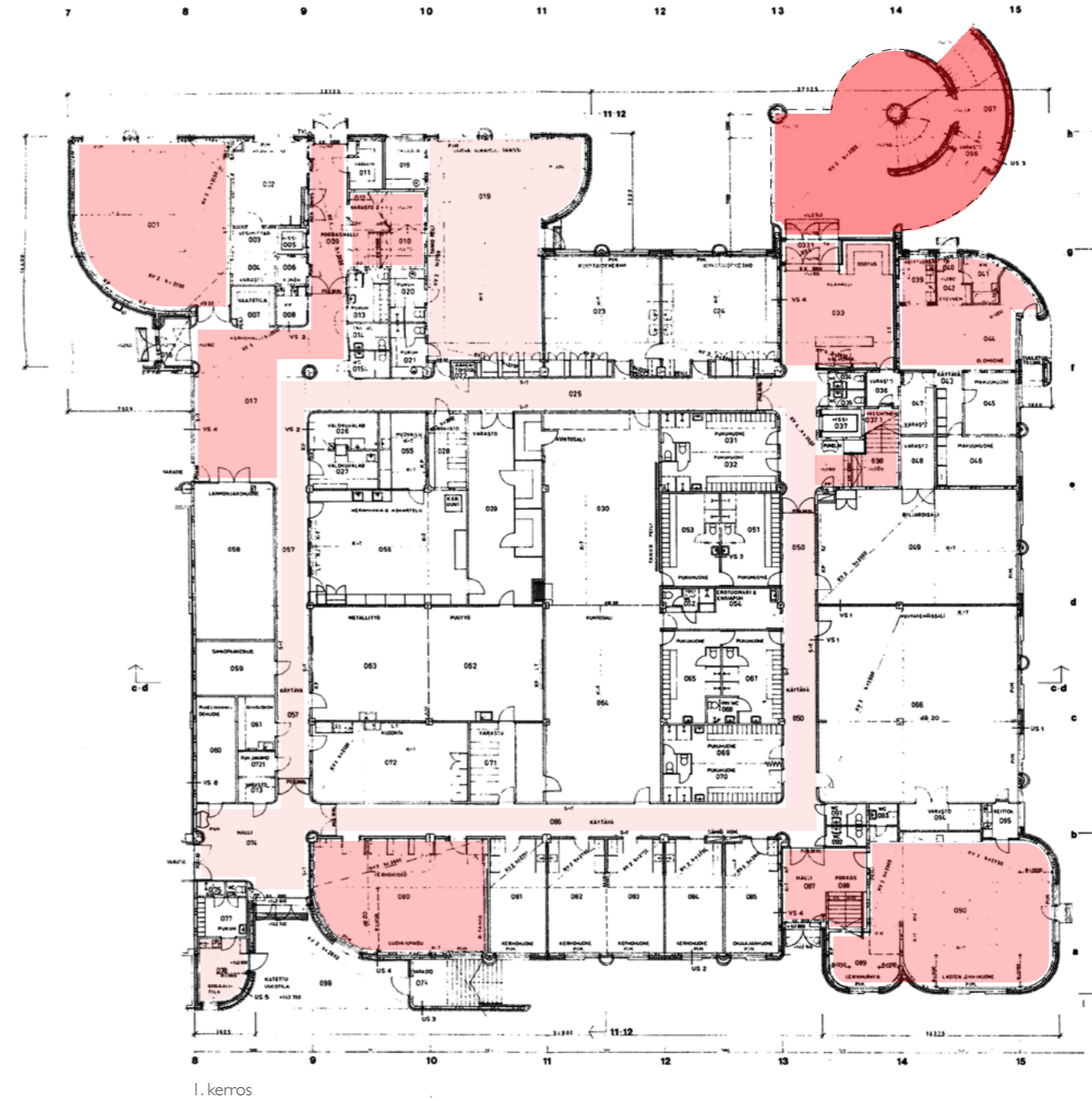
Yllä vasemmalla: Katsomon kaiteisiin on lisätty plexilasi turvallisuden takia.

Yllä keskellä: Liikuntasalin jakavaa verhoa liikutellaan salin itäseinään kiinnitetyn kampijärjestelmän avulla.

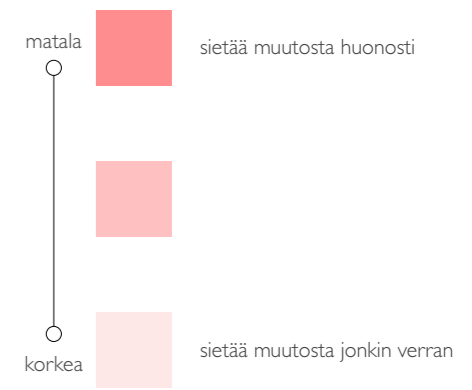
Yllä oikealla: katsomon alla sijaitsee tuolivarastot.

Vasemmalla: Vaparin liikuntasalin suojattuja valaisimia ja pistokkeita.

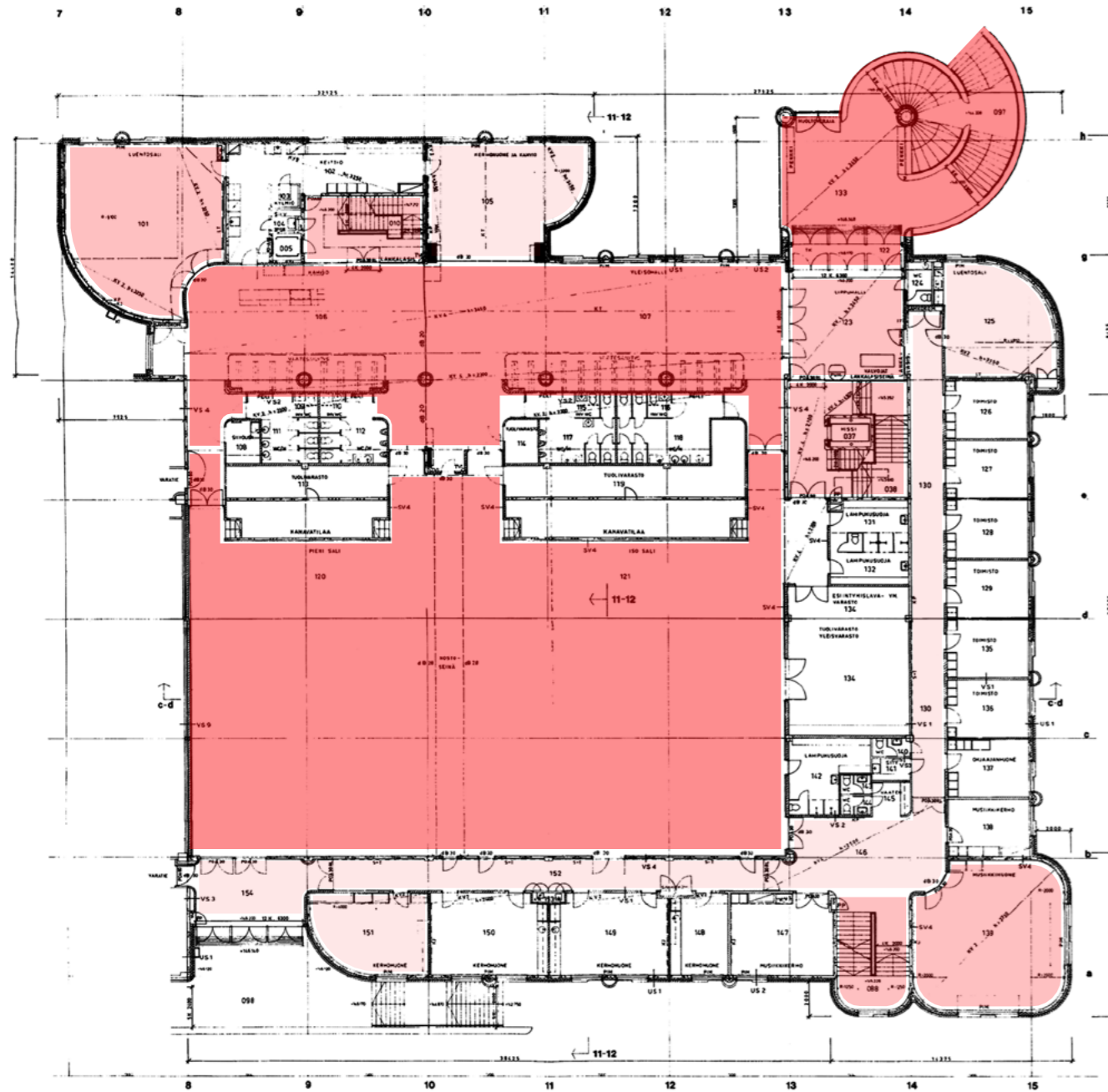
MUUTOKSENSIETOKAAVIOT

Primääritilojen tilallisuuden muutoksensieto

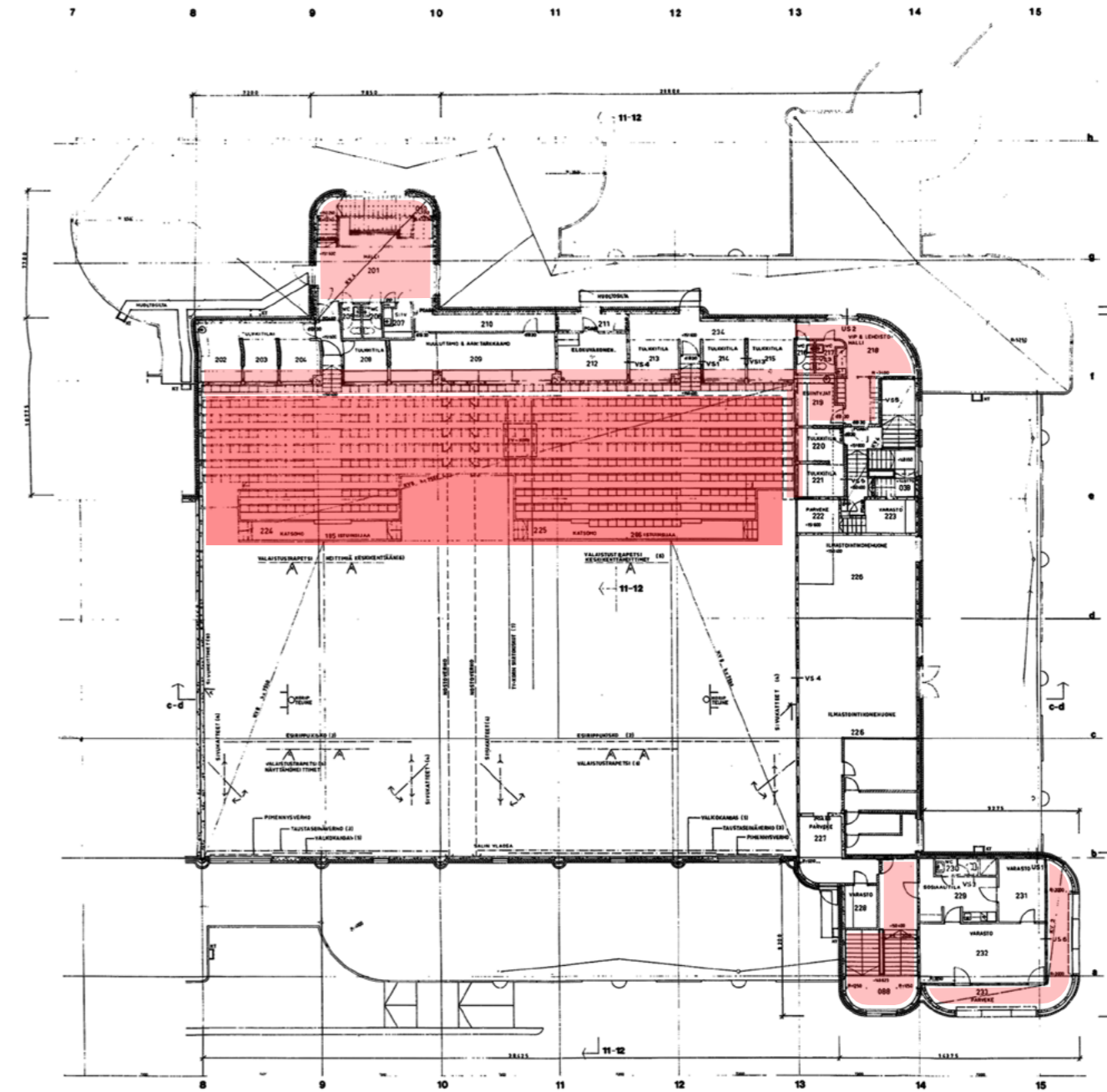
1. kerros

Primääritilojen tilallisuuden muutoksensieto

- matala sietää muutosta huonosti
- sietää muutosta jonkin verran
- korkea sietää muutosta jonkin verran

2. kerros

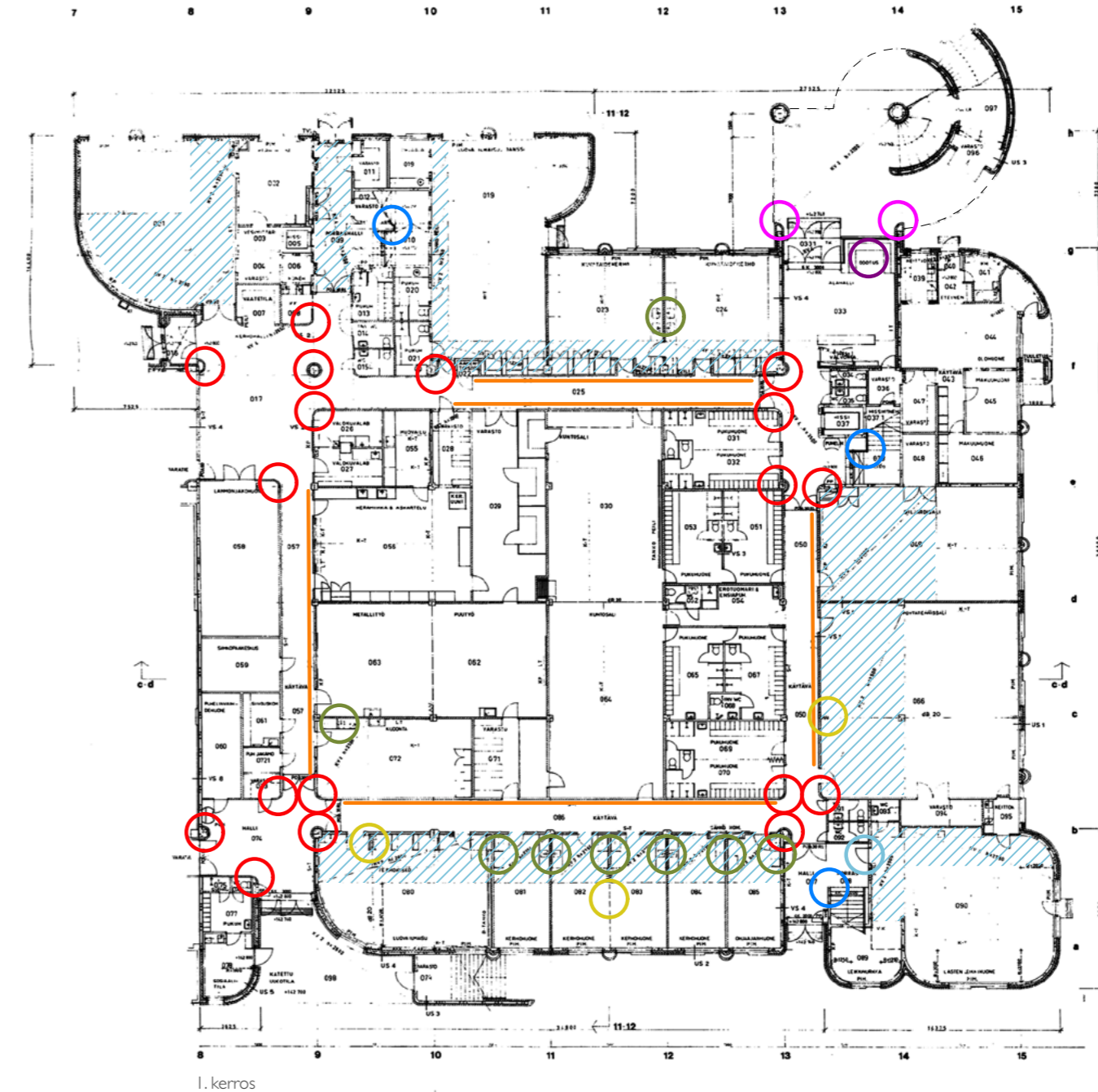

Primääritilojen tilallisuuden muutoksensieto

- matala sietää muutosta huonosti
- sietää muutosta jonkin verran
- korkea sietää muutosta jonkin verran

3. kerros

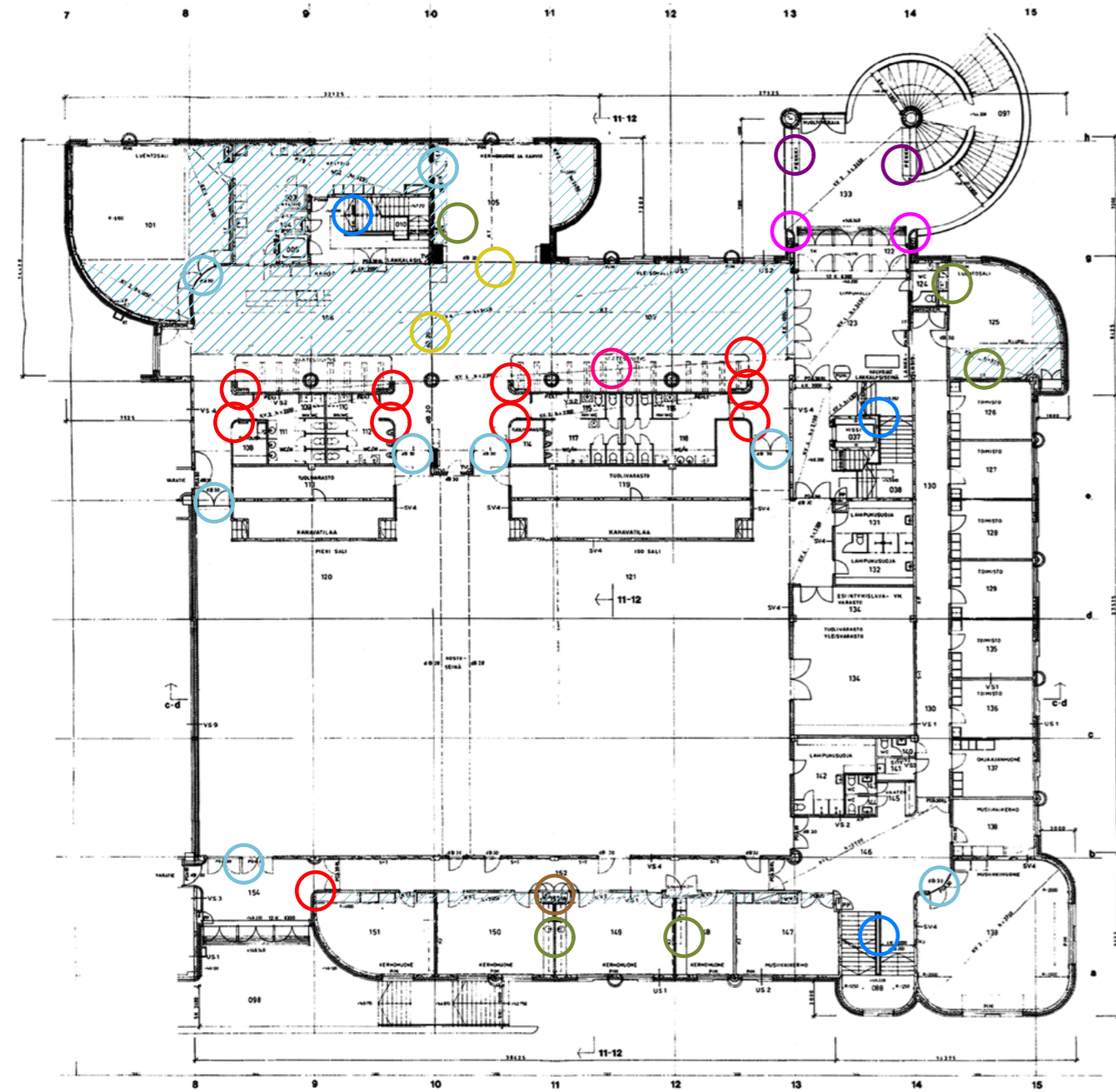
ARKKITEHTONISESTI MERKITTÄVÄT DETALJIT VAPAA-AIKAKESKUKSEN TILOISSA

Arkkitehtonisesti merkittäviä detaljeja sisätiloissa

- Seinään upotetut ulkovalot
- Tiilipenkki
- Alkuperäiset kiintokalusteet
- Tiiliset, pyöreät seinäpinnat
- Tilajakajat
- Kaiteet
- Julistekaiteet käytävän seinillä
- Alaslasketut katot
- Käytävään avautuva keittiö taitto-ovilla
- Erityiset ovet
- Naulakkokonaisuus
- Vino kuuluttamon seinä

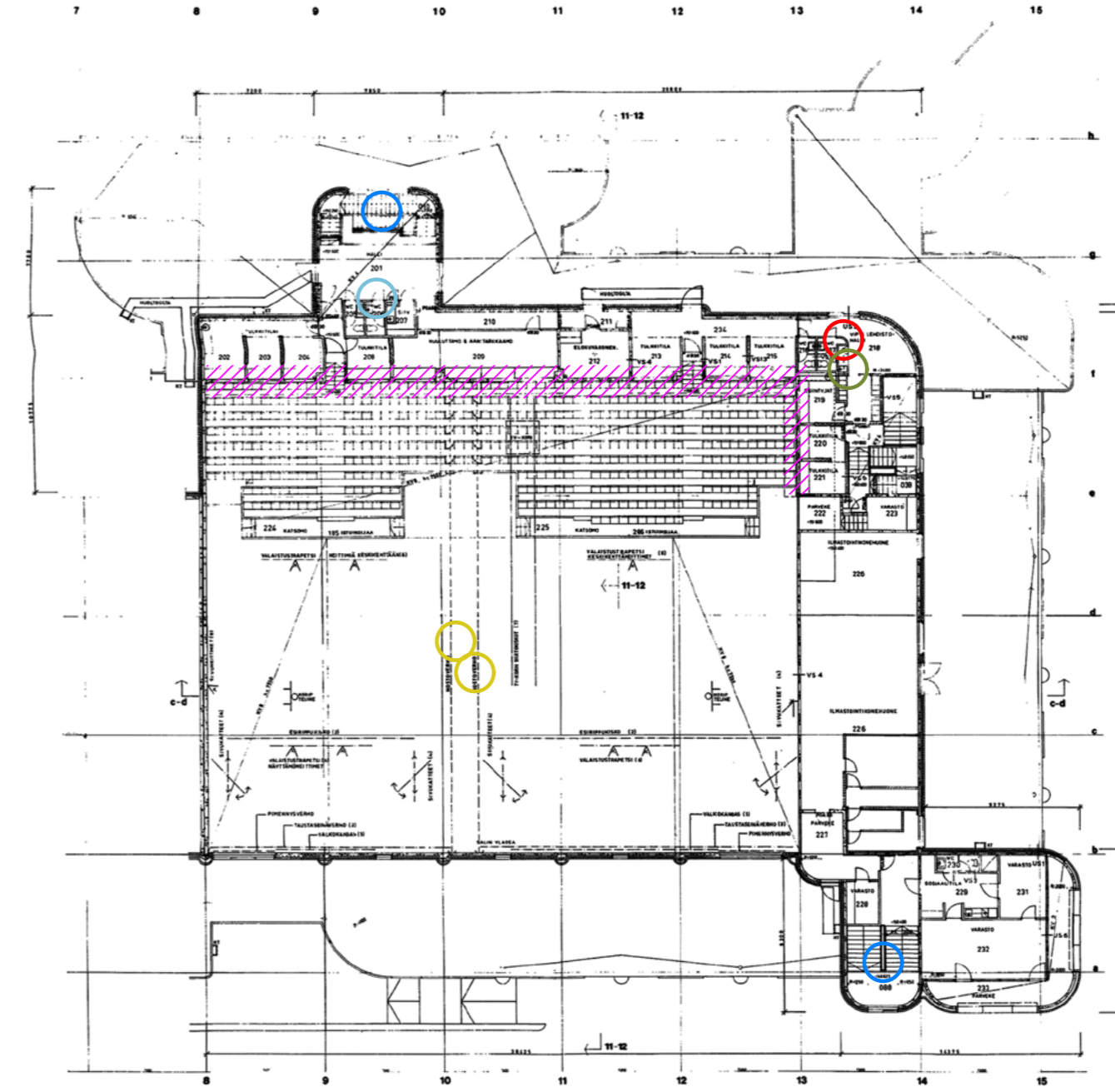
I. kerros

2. kerros

Arkkitehtonisesti merkittäviä detaljeja sisätiloissa

- Seinään upotetut ulkovalot
- Tiilipenkki
- Alkuperäiset kiintokalusteet
- Tiiliset, pyöreät seinäpinnat
- Tilajakajat
- Kaiteet
- Julistekaiteet käytävän seinillä
- Alaslasketut katot
- Käytävään avautuva keittiö taitto-ovilla
- Erityiset ovet
- Naulakkokonaisuus
- Vino kuuluttamon seinä

3. kerros

Arkkitehtonisesti merkittäviä detaljeja sisätiloissa

- Seinään upotetut ulkovalot
- Tiilipenkki
- Alkuperäiset kiintokalusteet
- Tiiliset, pyöreät seinäpinnat
- Tilajakajat
- Kaiteet
- Julistekaiteet käytävän seinillä
- Alaslasketut katot
- Käytävään avautuva keittiö taitto-ovilla
- Erityiset ovet
- Naulakkokonaisuus
- Vino kuuluttamon seinä

SEURAKUNTATOIMINTA

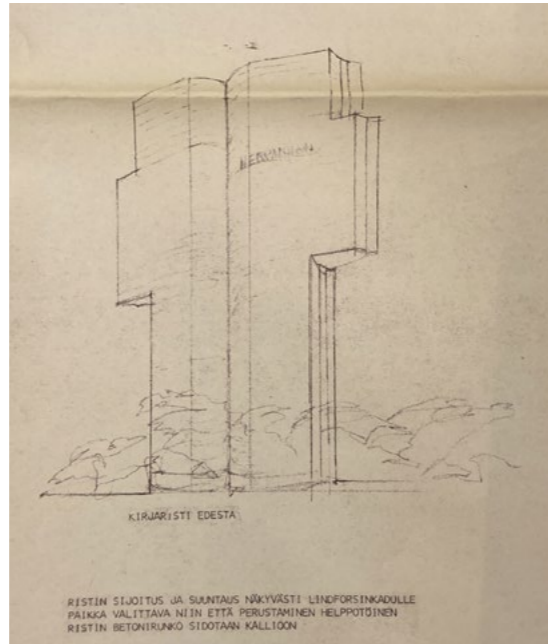
Pietilän suunnitteleman seurakunta- ja vapaa-aikakeskuksen kokonaisuuden valmistuminen muutti hervantalaisten kaupunkikuvaa kertahetimitä. Se toi myös uuteen keskusta tuoreen ilmeen, joka oli kaukana muusta elementtiympäristöstä. Tärkeimpänä se toi Hervannassa vauhdilla kasvavalle nuorisomäärälle paikan jonne mennä ja kokoontua. Lehdistöissäkin oli alkanut yleistyä negatiiviset uutisoinnit alueesta, jossa jengiväkivalta ja tappelut olivat arkipäivää. Seurakunnan toiminnoista päiväkerhot olivat heti alusta alkaen suosittuja, päiväkerhossa oli satoja lapsia ja poikakerhoihin osallistui tilojen täydeltä nuorisoa. Varhaisnuorisotyön piirissä oli noin 500 lasta. Toiminta jatkui aktiivisena koko 1980-luvun Oma Hervanta -projektina. Kirkon tiloissa kokoontui myös nuorten äitien "vauvajengi"-ryhmä ja siellä toimi nuorisokahvila Salainen ystävä. Nykyään sen nimi on God's Gas. Hervantalaiset itse kokivat asuinalueensa mainettaan paremmaksi, vuoden 1998 kyselyssä asukkaiden tyytyväisyysprosentti oli huimat 91%, ja 2003 Hervanta voitti Helsingin Sanomien lähiökilpailun.¹⁴

SEURAKUNTAKESKUKSEN SÄILYNEISYYS JA MUUTOKSET

Seurakuntakeskuksen pääsisäänkäynti on korostuneesti käännetty luontoa kohti. Etelän suunnassa sijaitsevalla Ahvenisjärven puolella on kirkon kellotapuli, kirkon pääsisäänkäynti ja sitä rajaava kirkkopihha. Muurin aukko on muotoiltu matalaksi aidaksi kirkkopihan kohdalla. Pohjoispuolella sijaitseva Lindforsinkadun pysäköintialue antaa kirkolle takapihamaisen vaikutelman ja pysäköintialueen suhde yksimassaiseen julkisivuun muodostaa ilmeen sulkeutuneesta "linnan muurista". Lindforsinkadulla rakennuksen arkkitehtuurissa on vain pieni viittaus

Kirkon sisäpiha, joka kutsuu sisäänsä ja houkuttelee koskettamaan. Julkisivutiilien materiaalin vaihtumisella korostetaan luonnon ja teollisuuden lomittumista.

Kirkon puiston puoleiseen päätyyn suunniteltu risti (ei toteutunut).

¹⁴ Tampereen evankelis-luterilainen srk-yhtymä: Hervanna kirkon tarina, Mikko Pollari. https://tampereenseurakunnat.fi/sivustot/hervannan_kirkon_tarina

Seurakunta- ja vapaa-aajan keskus hahmottuu suurena koulun kaltaisena julkisena rakennuksena Lindforsinkadun puolelta.

seurakunnallisista toiminnoista, ja rakennus näyttäytyy kadunvarren kulkijalle yhtenä suurena julkisena rakennuksena. Pietilä suunnitteli jälkikäteen tontin länsireunalle isohkoa kirjanmallista ristiä, mutta sitä ei toteutettu. Lindforsinkadun puolelle katon reunaan sijoitettu pienhkö risti merkitsee kirkkorakennuksen osan, mutta risti ole kooltaan kovin suuri, arviolta alle 2 m korkuinen. Toiminnan vaihtuminen vapaa-aikakeskuksesta kirkoksi voidaan havaita em. ristin lisäksi ikunanpellitysten värin vaihtumisesta sinisestä ja oranssista siniseksi ja vihreäksi. Katunäkymää dominoi pysäköintialue, mitä korostaa myös kadun varteen pysäköidyt autot.

ULKOARKKITEHTUURI

Kirkkoon saavutaan oman sisäänvedetyn, muurien suojassa olevan kirkkopihan kautta. Kirkkopihan luontosuhdetta korostaa alkuperäinen nuotiopaikka sekä pihaa ympäröivään muuriin tehdyt

Lindforsinkadun puoleinen seurakuntasalin "taka" julkisivu, jossa jälkiasennettu risti merkitsee kirkkotilojen sijainnin. Risti lisättiin katolle 2000-luvun alussa. Uuden ivk-huoneen yläpuolelle on lisätty tekniikkaa, joka on säilytetty rakennuksen värimaailmaan.

Kellotapuli sijaitsee Ahvenisjärven puoleisessa nurkassa merkiten pääsisäänkäynnin. Luonnoksissa kellot sijaitsivat lähempänä sisäänkäyntiä.

kiinteät penkit, josta kävelytien toisella puolella alkavaa metsää voi ihailla. Kirkkopiha luo selkeästi rajatun toiminnallisen oleskelu- ja tilallisesti siirtymätilan kirkon sisätilojen ja julkisten kulkuväylien välille. Kirkkopihan ulkopuolelle on alkuperäiseen asemapiirroksen esitetty myös pyöreä hiekkalaatikon paikka, jota ei ole toteutettu ilmeisesti maastonmuotojen korkovaihteluiden vuoksi.

Kirkkopihalta on maantasossa selkeä pääsisäänkäynti kirkon julkisiin tiloihin. Sekundäärisempiin toimistotiloihin kuljetaan pihasta ikäänkuin muurin sisään sijoitettuja portaita pitkin, sekä esteettömästi pienen sillan kautta. Kulkusillan alle jäävän talonmiehen asunnon sisäänkäyntiin on yksityisyyden takaamisen takia jälkiasennettu portti, joka rauhoittaa sisäänvedetyn sisäänkäynnin alueen. Portti on aiheeltaan hieman irrallinen rakennuksen muuhun arkkitehtuuriin nähden; se on tehty pellistä ja kierretyistä metallitangoista, ja porttiin on lisätty koristeaiheita, jotka poikkeavat rakennuksen muusta detailjoinnista. Kirkon piha ja toimistokerrokseen tehdyt kulkuväylät muodostavat seurakuntakeskuksen tärkeimmät julkisivuaiheet, siksi portinkin poistamista voi pohtia asunnon muututtua toimistokäyttöön.

Kirkkopihalla kellotapulin takana sijaitseva nuotiopaikka.

Lindforsinkadulta on kaksi sisäänkäyntiä kirkon tiloihin, joista toinen aukeaa keittiön eteistiloihin ja toinen sijaitsee ikäänkuin kulman takana, ja sen kautta kuljetaan pääasiassa toisen kerroksen nuorisotiloihin. Eteläpuolella on lisäksi vielä yksi sisäänkäynti, joka palvelee kappelitiloihin kulkua sekä toisen kerroksen eteläpuolisia toimintoja, eli toimistotiloja ja urkurin huonetta.

Vapaa-aikakeskuksen ja seurakunnan muodostaman kokonaisuuden ulkoarkkitehtuurin herkullisimmat kohdat ovat vapaa-aikakeskuksen pääsisäänkäynti ja kirkon "pääjulkisivu" ja siihen kytkeytyvä pihaympäristö plastisine muotoineen. Muut julkisivut korostavat rakennuskokonaisuuden yksimassaisuutta ja muurimaista ilmettä. Seurakunnankin puolella erityisesti ikkunat kaipaavat korjausta.

Rakenteisiin integroituja valaisimia kirkkopihalla.

JULKISIVUVALAISTUS

Kirkon sisätilojen valaistuksen luonnonmukaisuus on ratkaistu talon ulkopuolen valaistuksessa mahdollisimman huomaamattomin ja epäsuorien valaisimien käytöllä. Valaisimiin on esimerkiksi liitetty ritilöitä, jolla valoa saadaan sirottua. Talon valaistuksen kannalta onkin tärkeää, että valaisimet sijoitetaan mahdollisimman huomaamattomasti, mielellään maastoon. Ainoat näkyvät valaisimet ovat talon ympärille sijoitettuja kaarevia pallovalaisimia, joita on alunperin suunniteltu kiertämään rakennusta. Jälkeenpäin lisätyt apuratkaisut tulee korvata joko rakennuksen ulkopuolelta suunnattavilla valonheittimillä, tai muilla tavoin rakennukseen integroituihin koloihin sijoitettavilla alkuperäisiä tehokkaammilla polttimotyypeillä.

Joitakin pihavalaisimia voisi uusia alkuperäistä huomaamattommiksi tai huoltaa nykytekniikan avulla, arkkitehtuurin siitä kärsimättä.

Pilareihin integroituja valaisimia, joissa on ritiläaihe.

Kirkon muuriin integroituja istuinpaikkoja.

*Ääriäsemellä: Julkisivuissa olevat ovet ovat kärisevät ikkivalta ja niiden ikkunat tulisi korjata alkupe-
räisen kaltaisilla rautalankalasi-ikkunoilla, koska huol-
limaton yleisilme saattaa houkuttaa lisää ikkivaltaa..*

*Vasemmalla: Seurakuntakeskuksen talonmiehen asun-
non eteisihaan on tehty uusi portti, joka on muoto-
kieleltään poikkeava muuhun rakennukseen nähden.
Portille ei asuntokäytön päättymisen jälkeen ole enää
perusteita, eikä se ole historiallisen kerrostuman kan-
nalta oleellinen.*

SISÄARKKITEHTUURI

Pietilän ajatuksena kirkon suunnittelussa on ollut se, että kirkkora-
kennus on osa Ahvenisjärven luontoa. Tämä tulee hyvin ilmi hänen
filosofisista kirjoituksistaan, joissa korostuu luonnon ja luonnonvalon
merkitys hänen arkkitehtuurissaan. Seurakuntasalin idea on kattoon
sijoitettujen yläikkunoiden kautta tulevassa luonnonvalossa. Koko
kirkkosali on valaistu kattoikkunoin, ja se on niiden ansiosta hyvin va-
loisa. Pietilän ajatusten mukaisesti tila on laajennettavissa käsittämään
myös viereinen rippikoulusali ja osa aikuistyön tiloista. Myös salin ta-
kaosa voidaan rajata erikseen väliseinällä niin ala- ja kuin yläkerrassa-
kin. Huomionarvoista on myös kirkkosalin kääntäminen siten, että
alttari sijaitsee heti pääsisäänkäynnin edessä ja saliin kierretään joko
salin reunoilta tai takaa.

Arkkitehtuuriltaan ja väritykseltään seurakuntakeskus on valoisampi
ja tilojen järjestely perustuu suurelta osin rakennuksen keskiössä si-
jaitsevaan saliin ja se ympärille sijoittuviin tiloihin. Yleisvaikutelma on
rauhallisempi ja se on kestänyt vapaa-aikakeskusta paremmin aikaa
paitsi rauhallisemman käytön, oletettavasti myös paremman ylläpi-
don ja pienemmän ylläpitotarpeen takia. Myös arkkitehtonisesti rak-
ennus on kestänyt aikaa; sen kokonaisilme on edelleen hyvin vaikut-
tava ja ilmentää Pietilän myöhäistuotannolle tyypillistä arkkitehtuuria
korostetun plastisine muotoineen.

Seurakunnan puolen tilat ovat vapaa-aikakeskusta huomattavasti pa-
remmalla kunnossa, osittain käytön luonteen, mutta myös seura-
kuntatoimintoihin liittyvän henkilökunnan ansiosta. Samoja teemoja
vapaa-aikakeskuksen puolelta arkkitehtuurissa toistuvat alaslasketut
katot ja valaisinten istutus katto- ja värimaailmaan sekä pyöristetyt
listat, joilla on kehystetty jopa urkupillit. Lisäksi myös kaarevat ovet
toistuvat seurakunnan tilojen puolella ja ovet onkin sijoitettu alttarin
reunoille kirkkosalin pääsisäänkäynneiksi. Upeat massiiviset kaarevat
ovet ovat näyttävä arkkitehtoninen ele. Myös kaarevat punatiiliset
seinäpinnat toistuvat seurakunnan tiloissa. Seurakuntaosa on suunnit-

*Seurakuntasalissa korostuu Pietilän arkkitehtuurin idea hyvin; salin tärkein osa
eli alttari kylpee luonnonvalossa, jonka avulla se luo rauhallisen ja sakraalin
tunnelman.*

Salin takaosaankin tulee valo yläikkunoista. Huomaa avattavissa oleva yläparvi.

Seurakuntatiloissa vaatetilat on erotettu puupylväin.

Siirtoseinät aikuistyön tilan ja kirkkosalin välillä muodostavat käytävän.

Aikuistyön sali. Tila on mahdollista jakaa pienemmiksi massiivisten siirtoseinien avulla.

Kirkon penkkien muotoilut ovat Pietilälle ja ajankohdalle tyyppisiä sekä säilyneet hyvin.

teltu salin ympärille ja sen ympärille suunniteltujen tilojen monikäyttöisyys korostuu siirtoseinien ansiosta. Ylipäätään tilojen kunto on hyvä ja lähes kaikille tiloille on jatkuvaa käyttöä. Tilallisille muutoksille ei näy olevan tarvetta, eikä siellä näy olevan syytä tehdä mitään normaalista käytöstä ja ylläpidosta poikkeavaa.

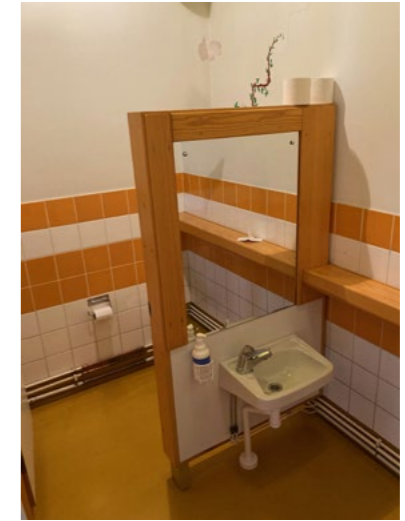
Merkittävin tilakokonaisuus on kirkkosali ja sen sivuille aukeavat tilat. Kirkon alttari ja parviosa muodostavat herkän ja ehyen kokonaisuuden, jossa plastinen muodonanto pääsee täysiin oikeuksiinsa, parven lovetta pilariaiheista puukaidetta ja alkuperäisen savisen kastemaljan upotuksia myöden.

MATERIALITEETTI JA VÄRIT

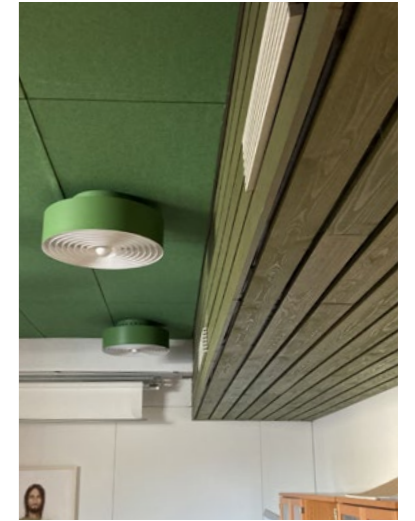
Kirkon tiloissa materiaalit ovat vapaa-aikakeskukseen verrattuna hieinan laadukkaampia. Puuta on käytetty runsaasti ja se on suureksi osaksi käsitelty läpikuultavalla metsänvihreällä lakalla. Kirkollisissa tiloissa pintojen kulutus on ollut huomattavasti kevyempää ja seurakunnan tiloissa on selvästi käynyt rajatumpi määrä käyttäjiä kerrallaan. Värityksen on myös kestänyt vapaa-aikakeskusta paremmin aikaa, koska se ei ole niin voimakasta ja on toisaalta lähempänä luonnonsävyjä. Tehosteväreinä on kirkollisen violetin lisäksi kirkkaampia vihreän, punaisen ja keltaisen sävyjä, jotka ovat kuitenkin istuvat kokonaisuuteen helposti. Toisen kerroksen nuorisohallin tiloissa on käytetty useampaa vihreän sävyä, jotka tuskin ovat alkuperäisiä. Kuitenkin väri- ja materiaalimaailma on säilynyt hyvin alkuperäisenä, joten mahdollisia muutoksia kanssa tulee kirkon osalta välttää tai tehdä ne hyvin harkiten.

TOTEUTETUT MUUTOKSET

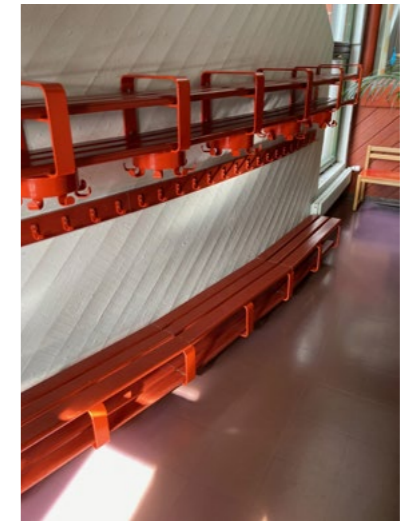
Suurimmat muutokset liittyvät uusiin ilmastointikonehuoneisiin, jotka on molemmat sijoitettu tiloihin jälkikäteen. Ensimmäinen sijoitettiin toimistotilasiipeen kerhotyön tiloihin 138-139 ja toinen entisen kuntotilan ja pukuhuoneen 125 tilalle. Kuntotila on jaettu kahtia, ja ilmanvaihtokonehuoneen lisäksi tilajosta syntyi yksi nuorisotila lisää. Nämä tilamuutokset eivät ole vaikuttaneet rakennuksen kokonai-

Vasemmalla: Lastentyö WC on väriykseltään ja mitoitukseltaan lapsille suunniteltu.

Oikealla: SRK-tiloissa vallitsee pääasiassa vihreä alakattojen sävy.

Vasemmalla: Lastentyön noin 1,3m korkea naulakko on mitoitettu lapsille.

Oikealla: Suurin muutos SRK-tiloissa ovat vaihtuneet värisävyt.

suuteen käytännössä lainkaan. Käytön kannalta suurimpia tehtyjä muutoksia ovat tilojen käytön muutokset. Talonmiehen asunto on otettu toimistotilakäyttöön, mutta siihenkään ei ole tehty merkittäviä muutoksia. Toinen näkyvä tilallinen muutos on toteutettu kappelissa, jonne on siirretty yksi kastemaljoista sekä pieni alttari ja tehty jälkikäteen suuri lasimaalustaideteos ikkunan eteen. Työn on tehnyt Tuire Hämäläinen vuonna 1990. Muut muutokset ovat pieniä seinien maalauksia ja käytön aikaisia järjestelyjä, joilla ei ole vaikutusta arkkitehtuuriin. Sen sijaan tekniikan päivitysten palauttaminen huomattomiksi ja esim. julkisivuovien ja valaisimien korjaaminen ja uusiminen on tarpeen.

Salin kiintokalusteet on muurattu tiilestä tai tehty puusta. Yksityiskohtiin on kiinnitetty huomiota, esim. kastemaljan upotus kiintokalusteeseen. Kastemaljat ovat alkuperäiset. Pietilät suunnittelivat osan käyttökaluista, jotka ovat arvokkaita arkkitehtuuriin liittyviä yksityiskohtia ja kuvaavat rakennuksen vaihtelmaa kokonaistaideteoksena.

Tuire Hämäläisen tekemä lasimaalaus kappelissa.

Kirkkosalin yläparven avattavissa oleva monitoimitila. Kirkon oven risti-teema näkyy Pietilän alkuperäisissä luonnospiirustuksissa.

Aulan kynttilätelineet

Aulan muurattuja kiintokalusteita

Toinen kirkkosalin pyöreistä ovista.

Seurakuntakeskuksessa on takkoja tuomassa luonnon elementit myös sisälle (vrt. ulkona oleva nuotiopaikka). Takat ovat toimintakuntoisia.

Nuorisohallin aulutila ja vaatesäilytys

Nuorisotyön sisäänkäynnin yhteydessä on seinien värisävy tarkistettava.

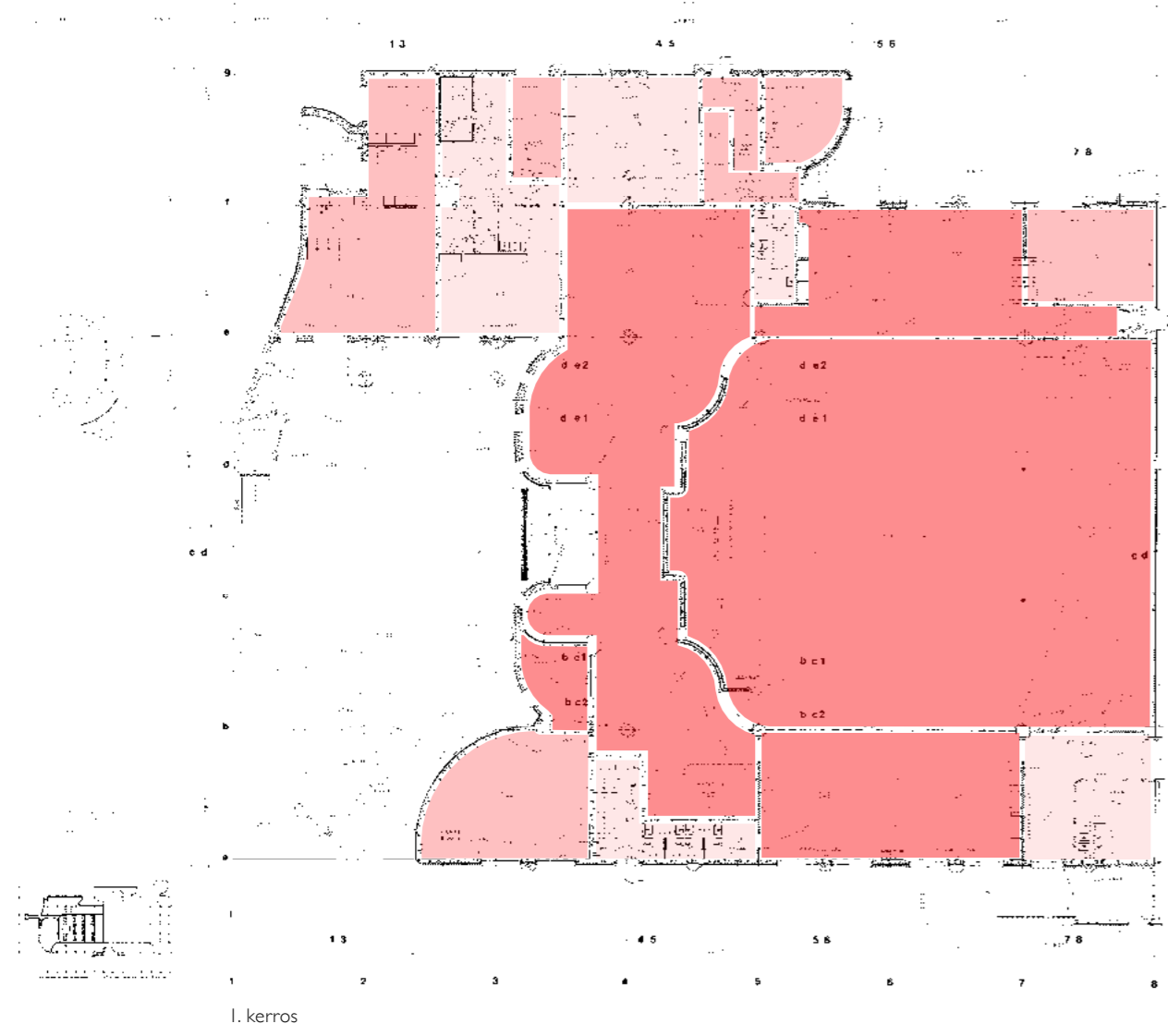

Lapsityön keskustilasta (107)

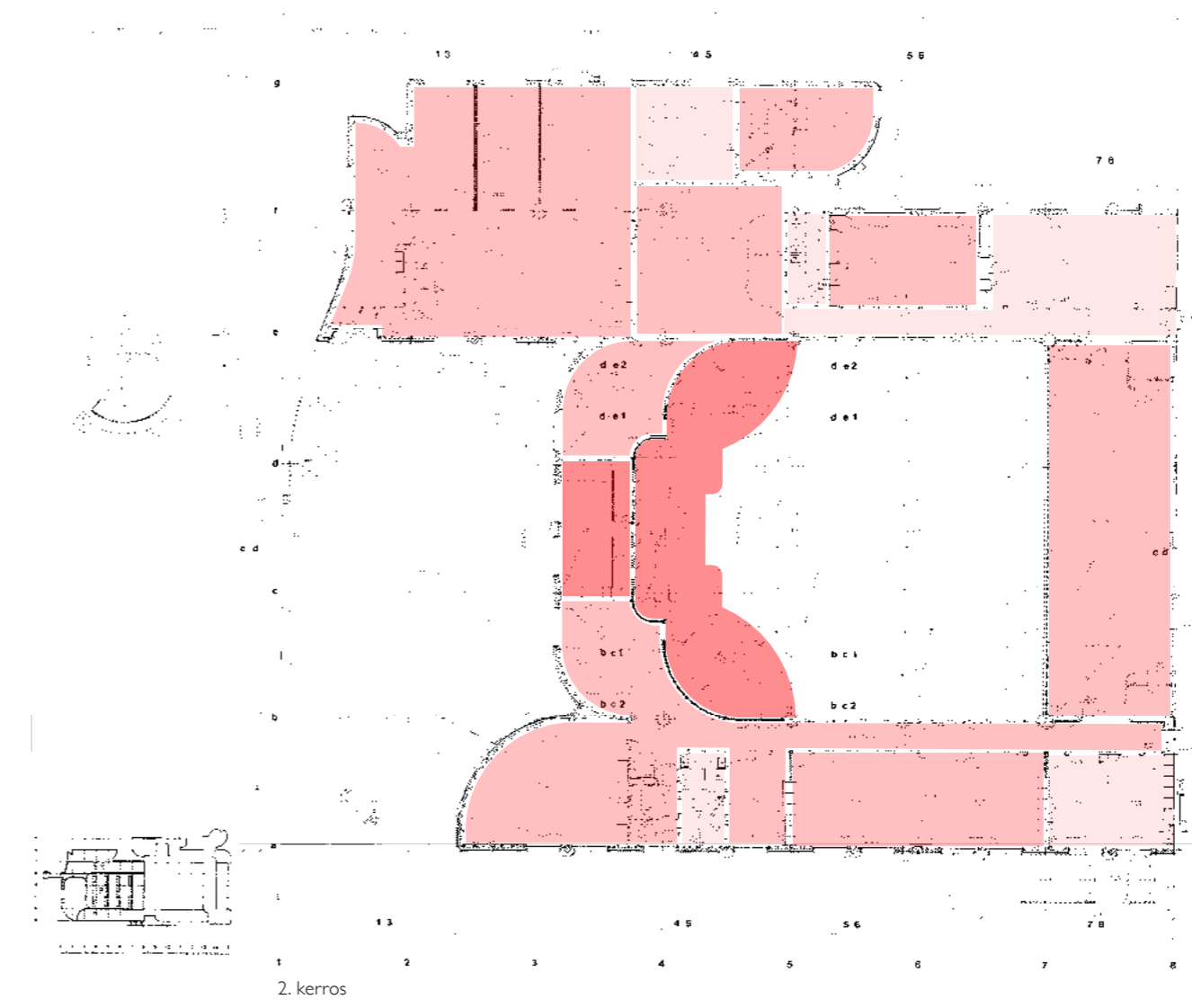
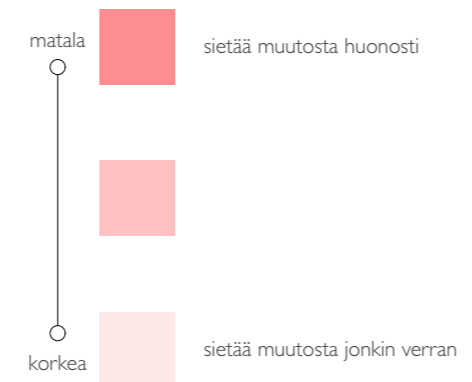

Uudempi IV-konehuoneista.

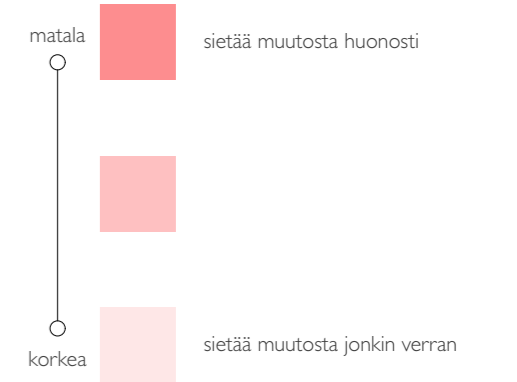
MUUTOKSENSIETOKAAVIOT

Kirkon sisätilojen tilallisuuden muutoksensieto

Kirkon sisätilojen tilallisuuden muutoksensieto

YHTEENVETO

Pietilät olivat edustaneet ensimmäisistä kilpailuvoitoistaan lähtien vastavirtaa teolliselle rakentamiselle. He joutuivat siitä johtuen tiettyyn boikottiin niin arkkitehtikunnan kuin rakennusteollisuudenkin silmissä. Aikakauden nuoret trendikkäät arkkitehdit katkerina nimittivät Pietilöiden arkkitehtuuria elitistiseksi Aallon perinteen jatkajaksi, ja tuotantoteollisuuden vastaisuus piti huolen ettei tavallisia asuinkerrostaloja kukaan uskaltanut antaa heidän suunniteltavakseen vuoden 1962-1969 Tapiolan Suvikummun kilpailuvoiton toteuttamisen jälkeen. Pietilöiden ”orgaanis-morfologisen” arkkitehtuurin keskeisiä ajatuksia olivat vapaat pohjakaavat, plastinen muoto ja paikalliset materiaalit.

Pietilöiden arkkitehtuuri sai kansainvälisesti huomiota Reima Pietilän lukuisten kirjoitusten ja kansainvälisten kontaktien ansiosta. Vapaa-aika keskuksen kokonaisuus on ehyt ja poikkeaa Pietilän muusta tuotannosta. Pietilän arkkitehtuurin tarkkaan harkitut viittaukset rakentamispaikan historiaan ja paikallisiin materiaaleihin auttoivat välttämään postmodernismin pinnallisuuden ja vanhaa imitoivan muotokielen, rakennusten viittaukset ovat abstrakteja eivät kopioi tiettyä aikakautta tai arkkitehtuurikohteita. Niissä on viittauksia useisiin historiallisiin arkkitehtonisiin piirteisiin ja kohteisiin. Kokonaisuus on osa tamperelaista ja eurooppalaista arkkitehtuurikontekstia postmodernismin edustajana.¹⁵

Seurakunta- ja vapaa-ajankeskukseen liittyy itsessään merkittäviä arkkitehtonisia arvoja ja suuremmassa kontekstissa ne liittyvät

erottamattomasti Pietilöiden luomaan Hervannan identiteettiäkin muovanneeseen keskusakseliin ja siten alueen kulttuurihistoriaan. Terveyskeskus, kirjasto ja elokuvateatteri, vapaa-aika- ja toimintayhteisö sekä hengellinen ja kaupallinen keskus yhdistyy Hervannan vaaka-akselissa. Merkitys identiteetin lisäksi syntyy toimijuuden luomisesta yhteisössä ja hervantalaisen hengen ja kulttuurin kohotuksesta. Kokonaisuus on luonut Hervannalle merkittävää toiminnallista arvoa Tampereen yliopiston (ent. TTY) ohella ja osaltaan vastannut kaupunginosan elävöittämisen tarpeeseen. Merkittävä kulttuurihistoriallinen ja rakennusperinnöllinen viittaus on myös yhdistyminen materiaalimaailman kautta Tampereen keskusta-alueen ja sen teollisuushistoriaan. Pietilöiden arkkitehtuuriin olennaisesti liittyvän värimaailman takia seuraavaksi suositellaan tehtäväksi tarkempi väriselvitys erityisesti niiltä kohdilta, joissa on todennäköistä, että kokonaisten huonetilojen väri on vaihtunut.

VAPAA-AIKAKESKUKSEN ARVOTUS JA MERKITYS

Merkittävimpiä arvoja rakennuksessa on sen korkea alkuperäisyysaste ja säilyneisyys. Vaikka rakennuksessa on paljon aikakautensa standardiratkaisuja ja esimerkiksi plaanit ovat jokseenkin tavanomaiset, on Pietilöiden kokonaisote rakennuksessa merkittävää ja se tulee huomioida tulevaisuuden peruskorjauksissa tai muutostöissä. Rakennuksessa syntynyt kerroksellisuus kunnostus- ja muutostöiden piteistä ei anna itsessään lisäarvoa rakennukselle, päinvastoin; osa toteutetuista muutoksista voitaisiin tulevissa muutoksissa palauttaa alkuperäiseen ilmeeseen sopivammiksi. Myös istutusten palauttaminen rakennuksen ympärille olisi tärkeää, koska ne ovat olennainen osa rakennuksen arkkitehtuuria ja Pietilän alkuperäinen tarkoitus. On harkittava sitäkin, tulisiko puuttuvia leikkipaikkoja toteuttaa talon ympärille tässä vaiheessa.

Tulevien vuosikymmenten muutoksenhallintaan tulisi luoda arkkitehtuuria kunnioittava linja. Vapaa-aikakeskus edustaa rakennuksen tyypillistä vapaa-ajan toimintoja tarjoavaa kaupungin fasiliteettiä. Tyypillisyyttä ei muodosta näin arvoa itsessään, mutta toiminta, joka siihen kytkeytyy, erityisesti historiallisessa mielessä, tekee rakennuksesta toimintojen arkipäiväisyydestä huolimatta merkittävän.

SEURAKUNTATILOJEN ARVOTUS JA MERKITYS

Hervanta kuului alunperin Messukylän kirkkoon, joten seurakuntakeskuksen rakentamisen myötä se sai lopulta ensimmäisen oman kirkkonsa. Seurakuntakeskuksen merkitys Hervannan ensimmäisenä omana kirkkona on oma itseisarvonsa. Seurakunnan puolella erityisesti sisätilat detalleja myöden muodostavat kokonaisuuden, joka on kestänyt aikaa ja vastannut vähäisiin, mutta tarvittaviin tilallisiin muutoksiin. Tulevaisuudessa tulee kuitenkin huomioida herkkyyttä tilakokonaisuuksien välillä. Arkkitehtonisesti merkittävimmät tilat sietävät muutosta detaljoinnin tason takia huonosti, mutta näihin tiloihin tuskin muutospaineita tulevaisuudessa tuskin tullaan asettamaan.

Seurakuntaa ja vapaa-aikakeskusta on vaikea erottaa kaupunkikuvalisesta toisistaan rakennuskokonaisuuden yksimassaisuuden ja seurakunnan Ahvenisjärven puolelle käännetyn etupihansa johdosta. Molemmat toiminnot ja rakennuskokonaisuus on korvaamaton jatkuva Pietilöiden suunnittelemissa vaaka-akselissa. Kulkuväylät kirkolle sekä pysäköintialueelta että Valtaraitin kevyen liikenteen väylältä ovat oleellisessa asemassa kirkon saavutettavuuden kannalta ja niiden kunnossapito on siten rakennuksen merkityksen kannalta tärkeää. Ylläpidetyt yhteydet seurakunnan pääsisäänkäynnille vahvistavat rakennuksen avoimempaa ja saavutettavampaa roolia muuten jopa sulkeutuvan tilalle.

Arkkitehtonisesti rakennuskokonaisuudella on suuri merkitys Hervannan keskustalle, niin historiallisesti kuin kaupunkikuvalisesta. Rakennusten kunnossapito antaa viestin keskusta-alueen sosiaalisen kohtaamispaikan merkityksestä ja Hervannan keskustan olemassaolon roolista.

¹⁵ Pirkanmaan maakuntamuseo, Anna-Leena Lehto: Hervannan toimintakeskuksen terveysasemarakennus Rakennushistoriaselvitys 2014.

KRONOLOGINEN TAULUKKO HERVANNAN SEURAKUNTA- JA VAPAA-AIKAKESKUS

25.2.1977 Arkkitehtitoimisto Raili ja Reima Pietilän asemakaavan muutosehdotus kortteliin 7135.

3.3.1977 Hervannan vapaa-aika- ja nuorisokeskuksen sekä seurakuntakeskuksen asemapiirustusluonnos.

30.8.1977 Hervannan vapaa-aikakeskus Uudisrakennuksen lupapöytäkirjat Raili & Reima Pietilä arkkitehdit. Lupapäätös 9.11.1977.

10.11.1977-7.8.1978 Eteishalleihin ja vapaa-aikakeskuksen tiloihin ilmastointikanavien peitoksi laadittiin alakattoihin kattoverhous detaljit ja niiden korkeudeksi määritettiin.

16.3.1982 Vapaa-aikakeskuksen pääsisäänkäynnin viereisen asunnon muutos poliisin toimistoksi.

27.10.1983 Ristin suunnitelma seurakuntakeskuksen viereiseen metsikköön. (Ei toteutunut).

19.11.1983 Kappelin muutokset ja lasimaalauksien sijoitussuunnitelma.

24.9.1984 Rikosilmoituslaitteet eli valvontakamerat; Suomen Teollisuusvartiointi Oy

18.6.2001 Lämmönjakokeskuksen saneeraus, Insinööritoimisto Jarmo Kuitunen Oy.

21.9.2001 Kirkkosalin äänentoistolaitteet Deivox Oy.

LÄHDELUETTELO

Käytetyt kirjalliset lähteet:

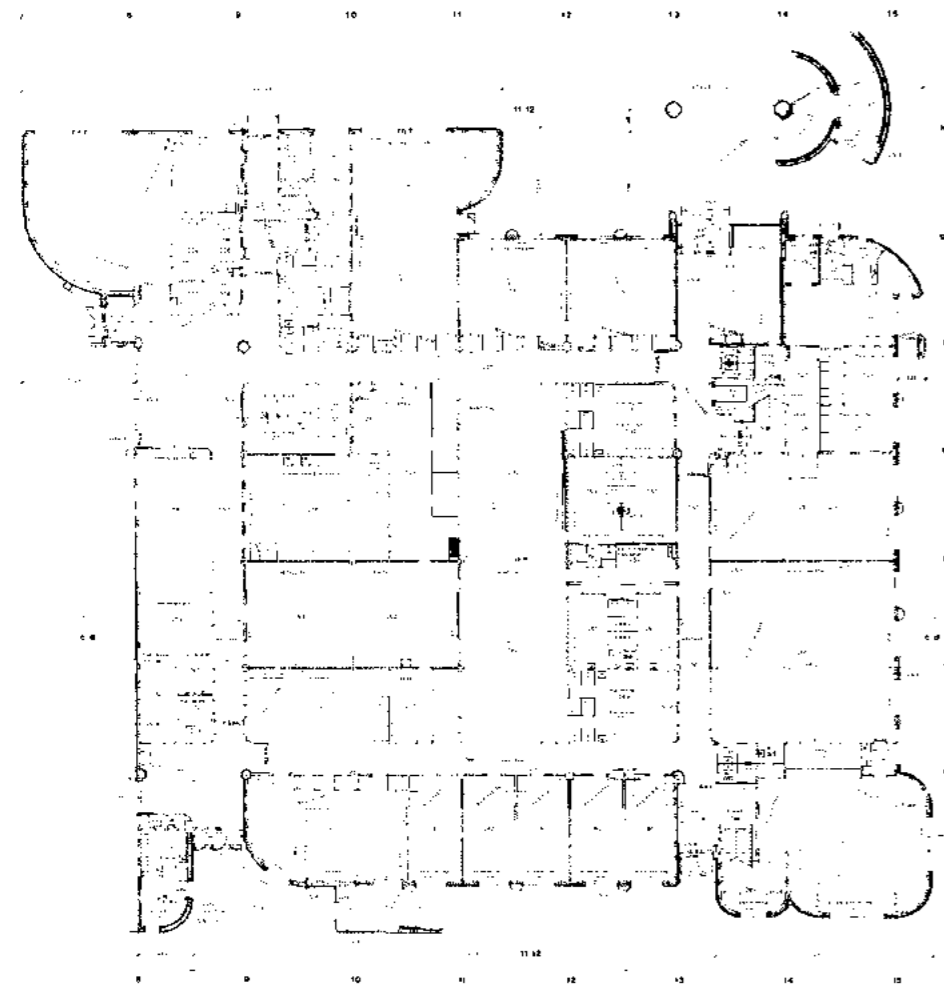
1. Leskinen & Jaakola, Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998, s. 13.
2. Tampereen kaupunki/ MY arkkitehdit: Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys Hervannan keskeisten asuinalueiden kaupunkirakenne
3. Arkkitehtitoimisto Neva Oy: Lindforsinkatu 4 RHS
4. Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998, s.58-59 Tampere kaavoitusyksikkö 1998.
5. Jutikkala, Eino, Tampereen historia III. Vuodesta 1905 vuoteen 1945. Tampere 1979.
6. Kirkkohallintokunnan pöytäkirjat 1931-39.

Käytetyt arkistot ja niiden lyhenteet:

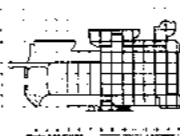
Tampereen kaupunginarkisto
Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto
Tampereen kaupunki Vapriikin SIIRI kuva-arkisto

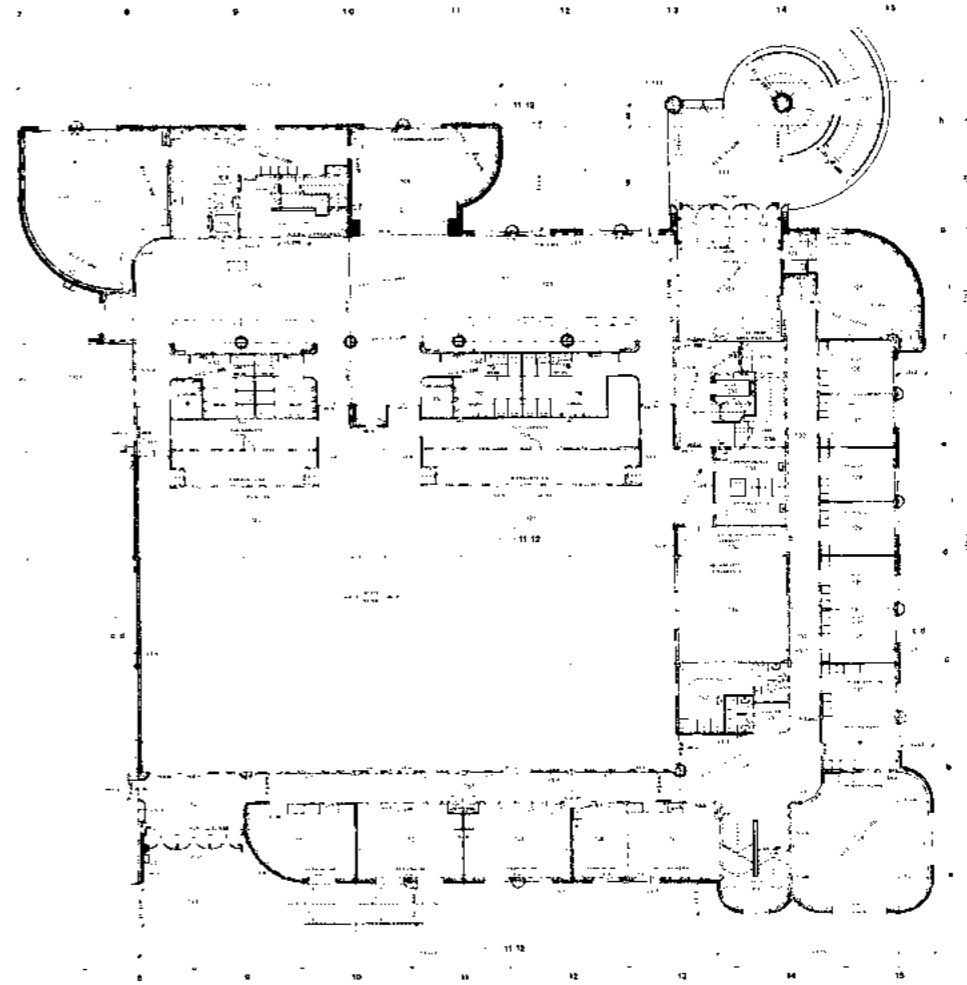
Vapaa-aikakeskuksen tilat käytössä menneinä vuosikymmeninä.
Tampereen kaupunki, Vapriikin Siiri kuva-arkisto

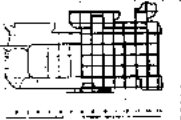
1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...

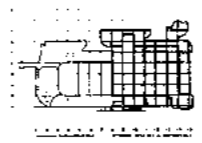
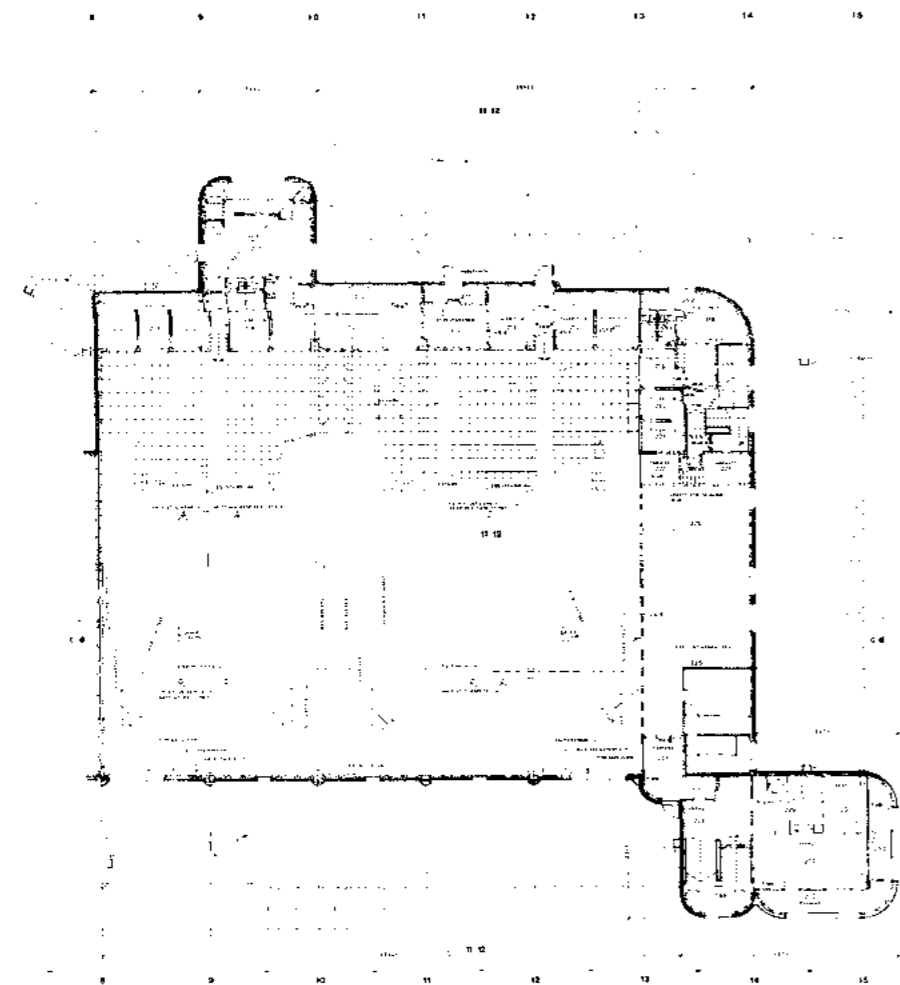
№	Имя	Фамилия	Год
1	Иванов	И.И.	2002
2	Петров	П.П.	2003
3	Сидоров	С.С.	2004
4	Смирнов	С.С.	2005
5	Кузнецов	К.К.	2006
6	Левченко	Л.Л.	2007
7	Новиков	Н.Н.	2008
8	Попов	П.П.	2009
9	Соколов	С.С.	2010
10	Трофимов	Т.Т.	2011
11	Харченко	Х.Х.	2012
12	Цыганков	Ц.Ц.	2013
13	Чайковский	Ч.Ч.	2014
14	Шаров	Ш.Ш.	2015
15	Шевченко	Ш.Ш.	2016
16	Щеголев	Ш.Ш.	2017
17	Якушев	Я.Я.	2018
18	Яковлев	Я.Я.	2019
19	Яковлев	Я.Я.	2020
20	Яковлев	Я.Я.	2021

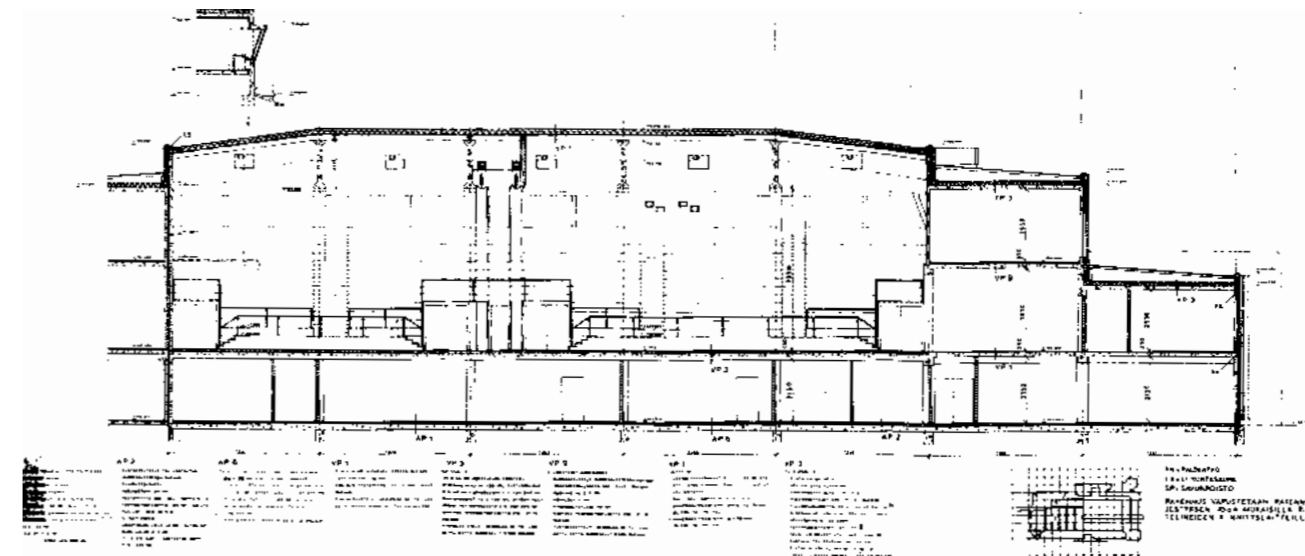
1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...

№	Имя	Фамилия	Год
1	Иванов	И.И.	2002
2	Петров	П.П.	2003
3	Сидоров	С.С.	2004
4	Смирнов	С.С.	2005
5	Кузнецов	К.К.	2006
6	Левченко	Л.Л.	2007
7	Новиков	Н.Н.	2008
8	Попов	П.П.	2009
9	Соколов	С.С.	2010
10	Трофимов	Т.Т.	2011
11	Харченко	Х.Х.	2012
12	Цыганков	Ц.Ц.	2013
13	Чайковский	Ч.Ч.	2014
14	Шаров	Ш.Ш.	2015
15	Шевченко	Ш.Ш.	2016
16	Щеголев	Ш.Ш.	2017
17	Якушев	Я.Я.	2018
18	Яковлев	Я.Я.	2019
19	Яковлев	Я.Я.	2020
20	Яковлев	Я.Я.	2021

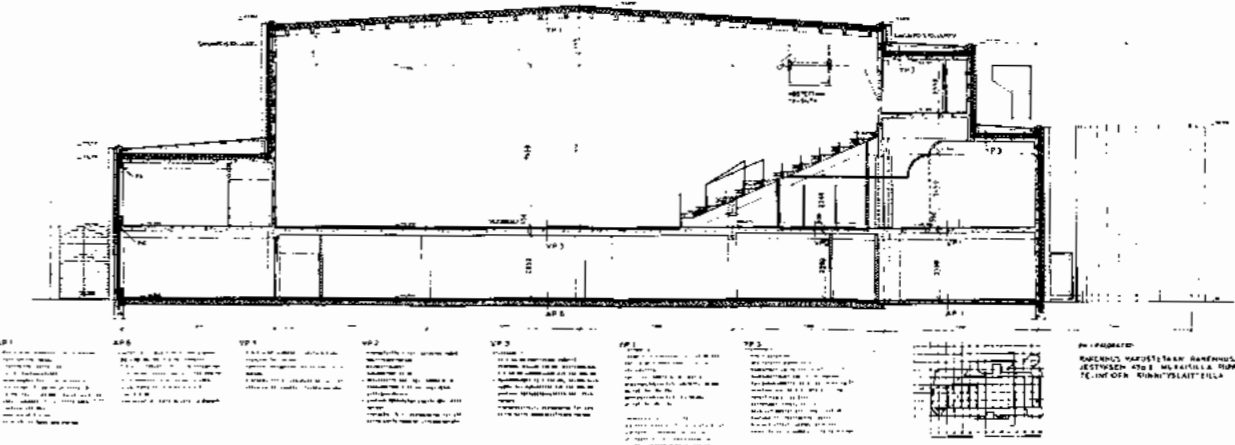

Projekti:	...
Arhitekti:	...
Korjattu:	...
1004	...

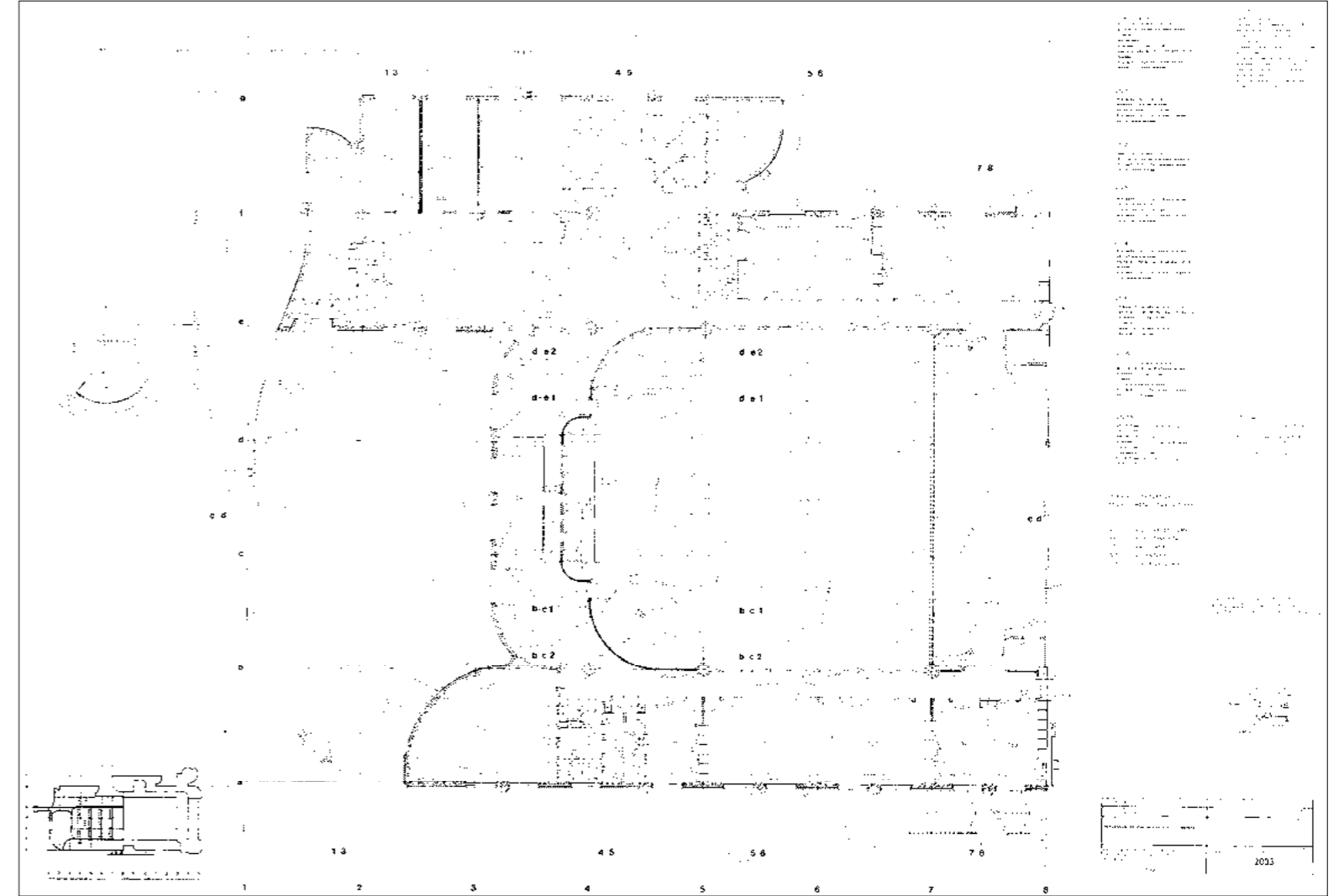
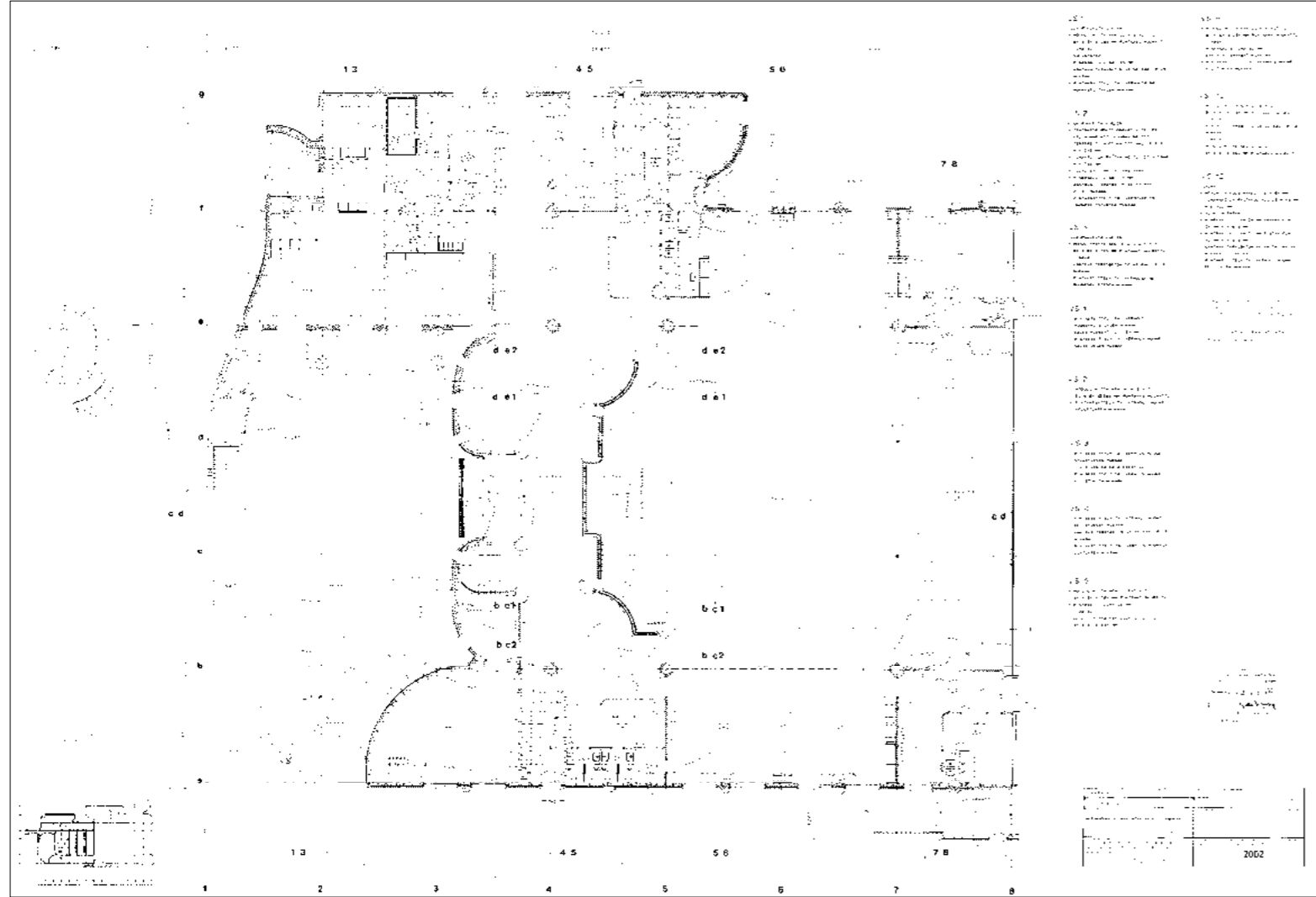
67 3012a

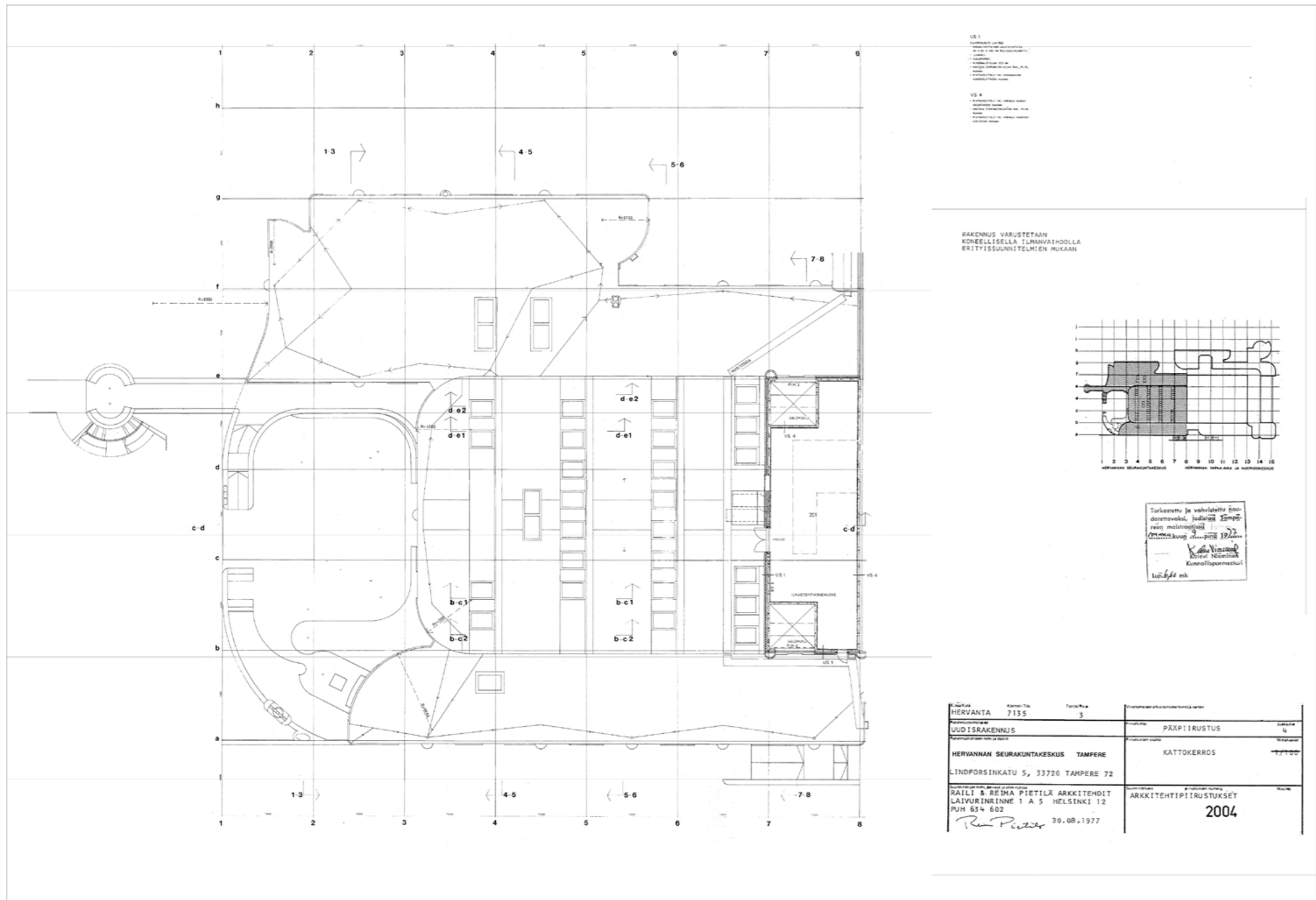
PROJEKTI:	HERVANTA PÄIVIKO	ARHITEKTIT:	...
KORJAUS:
KORJAUKSEN TUOTO:
KORJAUKSEN ALUE:
1006

67 3012b

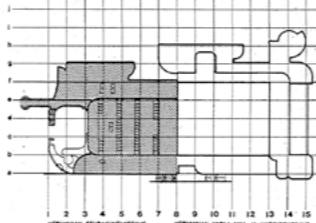
PROJEKTI:	HERVANTA PÄIVIKO	ARHITEKTIT:	...
KORJAUS:
KORJAUKSEN TUOTO:
KORJAUKSEN ALUE:
1005

- US 1
 Keskikappeli
 Keskikappelin seinä
 Keskikappelin katto
 Keskikappelin lattia
 Keskikappelin ikkunat
 Keskikappelin ovet
 Keskikappelin kirkonkello
 Keskikappelin kirkonkellon seinä
- VS 4
 Keskikappelin seinä
 Keskikappelin katto
 Keskikappelin lattia
 Keskikappelin ikkunat
 Keskikappelin ovet
 Keskikappelin kirkonkello
 Keskikappelin kirkonkellon seinä

RAKENNUS VARUSTETAAN
 KONEELLISELLA ILMANVAIKOILLA
 ERITYISSUUNNITELMIEN MUKAAN

Turkennettu ja vahvistettu suomenkieliseksi, luottokassa ja muu-
 raus maisterin
 Olli Mäkelä 1972
 Kalle Nieminen
 Kunnallissuunnittelija
 Luottokassa

Kunta	Kunta	Talokunta	Erillinen rakennus
HERVANTA	7135	3	
UUDISRAKENNUS			PÄÄPIIRUSTUS
HERVANAN SEURAKUNTAKESKUS TAMPERE			KATTOKERROS
LINDFORSINKATU 5, 33720 TAMPERE 72			
RAILI & REIMA PIETILÄ ARKKITIEDIT LAIVURININNE 1 A 5 HELSINKI 12 PUH 654 602			ARKKITEHTIPIIRUSTUKSET 2004
Reima Pietilä	30.08.1977		

Arkki A3, mittakaava 1:250

